NA STARÉ POŠTĚ

Psáno roku 1881.

Stará pošta.

I.

Staré, veliké staveni od kamene, s vlaskou, šindelovou střechou o dvou vikýřích divně vyřezávaných, ne příliš ozdobně a souměrně zbudované, to byla stará pošta.

Stála na rohu, tam kde dvě ulice vybíhají do táhlého náměstí. Oken neměla přespříliš, a stavitel této vážné a věkem ctihodné budovy také jinak o ně mnoho nedbal. Nebylať ani stejně veliká, aniž souměrně rozdělena. — Na polední straně v rohu bělal se hranatý arkýř o třech oknech. Hned vedle něho byla ve stěně průčelní zazděna pískovcová deska. Vytesaný do ní erb s kolčí přilbou věkem a nepo-

hodami značně utrpěl. Nicméně byl nejpřednější ozdobou starého stavení, na niž sobě i majitel nemálo zakládal, ač nebyl ani rozeným ani jednoštítným šlechticem. Vrata klenutého, širokého průjezdu byla dubová, a jako strážcové stály v pravo a v levo kamenné pilíře k vrchu kvapně se úžící, přikryté kamennými deskami, jež jako střišky přes pilíře vybíhaly. Tak bylo zevnitř. Za průjezdem pak rozkládal se prostranný dvůr, vroubený konírnami, chlévem a kolnami. Všecko to nejlépe bylo přehlednouti se staré, dřevěné pavlače, jež na domě poštovském nade dvorem se nesla.

Tu skorem ustavičný ruch panoval.

A jak by ne na poště, kde měli dvacet koní, které nikdy u žlabu všichni se nesešli, kde zrzavý, pihovatý Matýsek skoro bez ustání mazal na dvoře nebo v kolně poštovské vozy, kočáry i dvoukolé kolesky!

Bylo to za těch dob, kdy bělavé silnice nekonečně táhnoucí se širou krajinou jako prut a pentle a zanikající kdesi v pozadí vysokých topolů, nebo v osení, nebo v modravém lese nebyly tak opuštěny a neměly nade příkopem svým tyčí telegrafních a drátu; bylo to za těch dob, kdy po boku cest a silnic, nebo jim na příč nevypínaly se u nás skoro nikde náspy železných drah a nebělaly se strážné jich domky uprostřed slunečnic.

Tenkráte nezjevovaly se nad krajinou husté mlhy bělavého dýmu, který zdaleka je viděti, prve než zavzní hvizd a hukot parostroje, ale jen stínové bílých mraků kvapili přes osení, nad nímž rozléhal se zpěv skřivanův.

Za to na silnicích tenkráte! Hrčely tu kočáry vrchnostenské i prosté bryčky a farářské okroče na divných pérách, a žádnou vzácností nebyl tryskem

ujíždějící jezdec ve žlutavých spodkách a jízdeckých botách, ve tmavém fráčku s oranžovými výložky, ve vysokém klobouku. ozdobeném žíněným ohonem, maje na prsou koženou brašnu — poštovský to kurýr, nesoucí nutnou, důležitou zprávu. Tenkráte ještě klapaly po silnicích těžké čtyrkolové vozy s ohromným nákladem a vedle silných tahounů s chomouty mosazi a jezovčí koží zdobenými vykračoval si sebevědomě forman v modré, bile vyšívané haleně, furiantsky bičem pošvihuje nebo práskaje.

Hned však bývalo po furii, když zdaleka na silnici ozvala se jasným hlasem veselá trubka a v kotoučích sluncem ozářeného prachu zjevil se veliký kočár kvapně se blížící.

Tu forman opratí se chápal, aby se vyhnul, neboť zvučící trubka mu tak poručila, ohlašujíc, že blíží se císařská pošta.

Přihrčela zrovna tak jako píseň zpívá:

Má čtyři koníčky —
— — — — — — —
Napřed má trubičku
vzadu má truhličku:
jede, jede
poštovskej pán.

Nejezdil vždycky, ale jako by jel, neboť hrdý postilion na svém kozlíku seděl jako by byl „poštovskej pán“, ač v téže písni je, že

„poštovskej pacholek
nestojí za vdolek —“

Bylo-li to pravda, tedy dojista se to jediného Bartoně netýkalo. Byltě nejstarším, nejzkušenějším ze sedmi čeledínů na staré poště a pan poštmistr Pavlovský na něho dal nejvíce. Když nějaký vznešenější pán zvláštní poštu žádal, nikomu nebyl povoz svěřen nežli Bartoňovi. Bylo mu sice již dobrých padesát,

ale síly měl za dva, a byl by zadržel nejsplašenější, nejdivější koně. A také to se vznešenými pány uměl. Přes třicet let už jezdil a nejednoho generála, nejednoho vejvodu vezl — ano i velkoknížete ruského. — Tu míval vždy nehodu, když o tom vypravoval, jak ho vyvážel a jak spolu se srovnali. — Měl totiž Bartoň jednu vlastnost, která u starých vojáků není žádnou vzácností — že totiž o svých poštovských cestách, dobrodružstvích a divných příhodách tak a tolik vypravoval, že posluchači se až tuze divili, co toho zkusil. To byla jeho pěkná, zábavná nectnost, že přidával, bájil a lhal. — Ale za to tím trestán býval, že když opravdu divnou příhodu s velkoknížetem vypravoval, že se mu dali do smíchu, ano kdo ho dobře neznal, že rozhorleně se obrátil, domnívaje se, že Bartoň tou ohromnou lží z něho sašky sobě tropí, ač starý postilion nikdy ryzejší a jasnější pravdy nad tuto neměl a nepověděl.

Dnes, bylo zrovna ten den před sv. Mikulášem, zůstal samojediný ze všech čeledínů doma. Všichni odjeli, nebo sešlo se dnes tolik cestujících, že diligence nestačila, a bylo nutno vypraviti ještě tři vedlejší vozy, pak dvě zvláštní pošty.

Bartoň vyšed z konírny, vstoupil do průjezdu, kdež právě zrzavý Matýsek byl rozsvítil visutou velikou svítilnu.

Bartoň byl nějak mrzut. Byl by rád se podíval ku vdané sestře, sám byl panicem, ale takto musel na poště zůstati ustrojen, připraven — kdyby tak někdo z nenadání přijel!

Vyhledl ven. — Soumrak nastával a sníh poletoval. Na ulicích bylo živo a ruch svatomikulášského podvečera dorážel do klenutého průjezdu, kdež mihotala se žlutavá zář hořící svítilny. Chtěl už do teplého čeledníku, ale pozdržel se, an z něho vyběhl

právě mužik dosti složitý, na jehož malé, zavalité postavě nejvíce padala do oka veliká hlava. — Byl už letnější, ale tvář jeho lehce vráskovitá, jako svadlá, neměla ani chmýrku. Tiskna koženou brašnu pod paždí, uvazoval si soukenné uši, aby své odstávající, velké uši před zimou uchránil. Čepice ta divně srovnávala se s ošumělým, zelenavým fráčkem krátkých šosů a uzounkých rukávů.

Spatřiv Bartoně, vzhledl k němu dobráckýma očima.

„Dnes už, Bartoni, nikdo nepřijede —“

Každého, kdo poprvé Konvalinku uslyšel, překvapil zajisté tenounký hlásek jeho.

Postilion se ušklíbl a řekl:

„Dnes už se pytel roztrhl, Bobši — jistě přijede ještě nějaká hraběnka —“

Bobeš Konvalinka sebou trhl.

„Ale jdi —“

Dobře porozuměl, že si ho Bartoň nabírá. Přijelať dnes dopoledne z nenadání nějaká hraběnka s komornou a s nesčetnými škatulemi. Konvalinka pln ochoty, jak byl, obskakoval vůz a bral chvatně škatule jednu přes druhou, až se mu z náruči vysypaly. — Jedna z nich se otevřela, a z ní vypadl na div krásný růžový klobouk, do kterého Bobeš, horlivě škatule sbíraje a křiku hraběnčina i komorné nedbaje, svou botou plnou cvoků upřímně šlápl. Vida nyní, že se mu Bartoň směje, na obranu promluvil:

„Já to věděl, že se mi dnes něco přihodí. — Zdálo se mi o panu děkanovi, a to já, když se mi zdá o kněžích, mám vždycky mrzutost. — A vida — hned ráno byla planta v kole. Stmívá se — už nikdo nepřijede,“ končil, maje se k odchodu. Než Bartoň nehodlal pověrčivého listonoše jen tak propustiti.

„Ty, Bobši, včera jsem byl u Pěničků. A když jsem šel přes lávku —“

Konvalinka už natahoval krk a napínal sluch.

„Když jsem šel přes lávku, vidím ti, jak plovou proti vodě dvě kačeny — jedna větší, druhá menší, ale obě nějak divně černé —“

„A kdy to bylo?“ ptal se Konvalinka skoro úzkostně na rty Bartoňovy hledě.

„No, bylo tak kolem půlnoci —“

„To byly čisté kačeny!“ vyrazil ze sebe uděšeně Bobeš.

„No, a co by to bylo?“

„Hastrman, s ní — se ženou — však jsem o tom slyšel — že tudy —“

„Stará Serafinka — také něco povídala —“

„Vidiš? Jak jsem povídal, to byly dvě kačeny!“ A Konvalinka byl jako na trní.

„Tak nepočkáš, Bobši! Pobuď, budeme si vypravovat —“

„Ne, ne, já musím —“ a sotva pozdraviv, zmizel z průjezdu, bera se kvapně svým drobným krokem domů. Bydlil‘ za řekou, zrovna vedle Pěničků za lávkou, se které Bartoň včera viděl ty divné kačeny, o půlnoci tajemně proti vodě plovoucí.

Bartoň však povyraziv se, že pověrčivému Konvalinkovi Mikuláše strachu nadělil, klidně obrátil se a zašel do čeledníka.

Byla to prostorná, klenutá jizba hned za kanceláří poštovskou, sloužící také rodině poštmistrově, nebylo-li hosti, za jídelnu. U jednoho stolu jídal „pantatínek“ se svými, u druhého, většího, čeládka. Veliká tmavá kamna, do nichž se z venku přikládalo, příjemně zahřívala čistě vybílenou světnici, v níž na večer, zvláště v zimě, bylo velmi družno a veselo. Dnes ovšem nebude tu mnoho besedníků. Postilioni všichni pryč, a „pantatínek“ má hostě. Byly tu jen děvečky a několik poslů z okolí, kteří z večera přišli,

aby tu přenocovavše, ráno s čerstvými novinami, tenkráte ještě dost řídkými a s listy do vesnic svých a dvorů se rozběhli.

Dnes Bartoň bude jim společníkem. Již zasedl mezi ně a po večeři dá se „do toho", bude vypravovati jim divné, vylhané příhody, jimž uvěří; ale až dojde na pravdivou událost s ruským velkoknížetem, nejeden hlas se zasměje, nejeden vyskočí, až pak jako jedním hlasem ozve se:

„V hrdlo lžete! Není pravda!"

A Bartoň marně se bude dušovati. — —

* * *

Tou dobou, kdy venku tmy valem přibývalo a sníh padal hustěji, mluvili nahoře, nad čeledníkem, v „císařském pokoji" o nebi a pekle, o andělích a čertech, ne že by chtěli rozhodovati, čím liší se satan od belzebuba, kolik kůrů andělských vejde se na špičku jehelnou, ale uhodili na tento předmět velice vážný, který poněkud lehkomyslně odbývali, že je na to doba sama zavedla.

Otevřelať se dnes na večer nebesa i peklo, a s výšin ozářených, i z hlubin hrozného tartaru vyšli duchové nadělit hodným a postrašit neposlušných, nehodných děti.

O takových jen společnost v „císařském pokoji" rozmlouvala.

Seděli tam: poštmistr Václav Pavlovský, dobrý šedesátník, vlasů silně prokvetlých, mladší sestra jeho Tini, ovdovělá Vorliková, a pan páter Staroveský, piarista, professor na filosofii při zdejší kolleji piaristské. Byl to bělovlasý stařec vysoké, dosud však pružné postavy, ušlechtilého obličeje, jehož zdravá barva příjemně odrážela se od bílých vlasů.

Asi dvakráte za týden přicházel na poštu, a to obyčejně odpoledne po čtvrté hodině, aby navštívil přítele svého poštmistra a noviny si tu přečetl. Tu, nebylo-li jiných, méně známých hostí, rozvazoval a pouštěl se do srdečného hovoru. Nejmilejší mu bylo, seděl-li toliko s poštmistrem a s „paní tetou", jak Vorlíkové na poště říkáno.

Tak bylo také dnes.

Sedě na květované pohovce rokokového rázu, hovořil nepomýšleje, že hodina jeho už minula.

To mu sv. Mikuláš udělal. — Zavedlť ho v kraj upomínek a tam se P. Staroveskému zalíbilo.

Nad jeho vypravováním vyhasla starému poštmistrovi dýmka, a suchoučká, hbitá sestra jeho, která jindy z pokoje často do kuchyně dveřmi bouchajíc dohlednout chodila, ani se dnes nehnula, ba zapomněla sobě omakati lesklé kadeře na spáncích a pohladiti pentle bělostného čepečku, volně od něho splývající. Zář dvou svíček, hořících ve stříbrném svícnu, jenž byl z dědictví po babičce, jasně ozařovala její někdy zajisté sličnou hlavu, ostrých rysů. Stín její v čepci pitvorně padal na stěnu zelenavě malovaného pokoje, na jehož bílém stropě skvěla se uprostřed pěkná kytice. Stínu „paní tety" jako by se usmíval císař Josef, jehož podobizna visela v bohatě zlaceném rokokovém rámci zrovna naproti pečlivé a hbité hospodyni páně poštmistrově.

Ne od této podobizny dostalo se zelenému pokoji a vedlejšímu popelavému jména „císařských", ale proto, že v nich císař Josef nejednou meškal, nejednu noc prospal. Bylo to tenkráte, když naším městem dojížděl do Plesu, kdež pevnost, Josefov, stavěli.

Tichým, útulným pokojem zvučel příjemný hlas páně professorův. Vypravuje, chvílemi několik vět

německy prohodil, jak to za onoho času chodilo. Mluvil o večeru svatomikulášském, o strojených čertech a andělích, o různých případech ze svého života. Nic z toho nebylo důležitého, ale všecko velmi zábavně a živě vypravoval a líčil.

„Byl jsem také jednou čertem —“ pravil, ale tu se na okamžik pozastavil, jako by se rozmýšlel.

„To asi za studentských let,“ teta Vorlíková se ozvala.

„Ano, byl jsem v Praze ve filosofii. Přítel můj mne požádal, abych mu pomohl. Nu, mladá krev nedá se dlouho na takový kousek zváti. Slíbil jsem a s pomocí paní, u které jsem bydlil a pomocí kožichu mého domáciho proměnil jsem se v čerta, ze kterého šel notný strach. Přistrojil jsem se hned doma, poněvadž do přítelova bytu nebylo daleko. Když se setmělo, sběhl jsem rychle se schodů a hajdy ven na ulici. Drobně padal sníh a bylo dosti chladno. Na ulicích však živo a zevšad bylo slyšeti hlasy, smích a pokřikování na Mikuláše, čerty i anděly, kteří hojně ulicemi se míhali a přebíhali. Pospíchám, abych nepozorovaně dostal se ku svému příteli. V tom, jak za roh zahnu, slyším na konci tmavé ulice nějaký křik a nežli se jak náleží rozhlednu, zaslechnu kvapné a pádné kroky a tu máš — jako ze země vyrostlý stojí přede mnou voják, granátník v huňaté čepici, a káže mně, abych šel s ním.

Marně se vymlouvám, bráním, marně vysvětluju, kdo jsem a kam jdu. Granátník jako skála a když má ciceronská obrana konce nebrala, vzal on mne za ďábelský můj kožich a táhl mne s sebou. Per deos immortales, mně bylo jako v Jiříkově vidění; nejprve mi to nešlo na mysl, pak už to ve mně hrkalo. „Jářku, pane granátníku, — co je — co se stalo?“ Ale on nic a ještě mne citelně do kroku po-

bídl. Jak jsme z ulice vyšli, vidím ve druhé několik vojáků, kteří někoho doprovázeli. Křikli na nás. Můj cerberus mne jim odevzdal, a oni mne se smíchem přivítali a do svého prostředka vzali. Per deos! Samý čert, samý Mikuláš, a dva andělé. A tak nás, tu pekelnou a nebeskou společnost, vojensky vtipkujíce vedli až na hlavní stráž a tam nás strčili do nějaké velké světnice nepříliš jasně osvětlené.

Eheu! Teď teprve se mi zdálo, že jsem u vidění, nebo že mně třeští hlava. Pustý ryk a hlahol nás uvítal. Stanul jsem u dveří, kam se proti nám ze světnice, skoro již přeplněné, všecko vyhrnulo. Vidě jsem skoro samé biskupské čepice a ornáty; mezi těmi Mikuláši proskakovali chundelatí, skotačiví čerti s hroznými maskami a vyplazenými jazyky, nevázaně si vedouce a ďábelsky obskakujíce bílé anděly s porouchanými křídly i bez nich. Smích, hlahol, řinčení řetězů a jasné cinkání zvonečků znělo ve hrozné směsici. Stál jsem za okamžik všecek ustrnulý — ale konečně jsem se vzpamatoval a rozveselil. Vzpomněl jsem na přítele, kterého jsem se jal hledati. Procházel jsem se tou směsicí, protlačoval, strkal, ptal, volal, ale nadarmo, až mne, když nový houf čertův a Mikulášův na ulici sebraný přibyl, proud zanesl až na konec, kdež v koutě o samotě seděl bělostný anděl a maje hlavu skloněnu a tvář rukama zastřenu, tiše plakal. Bylo mně ho líto. Zpozoroval jsem, že to ustrašená, stydící se dívka líbého zevnějšku. Promluvil jsem na ni a zároveň strhl s hlavy svou čertovinu rohatou. Pozvedla hlavu a podívala se na mne; v očích leskly se jí slzy. Jimi, sličnou, mírnou tváří, celým výrazem svým ještě více mne dojala —"

Bělovlasý páter zamlčev se na okamžik, hledě před se, jako by ze tmy minulosti se mu vynořil a před ním stanul bílý anděl — spanilá dívka mír-

ných, velikých očí, v dlouhém, splývajícím závoji. Zjev ten dotkl se starého jeho srdce, až pozachvělo se, ač zkušenost životní, síla ducha je utužily a věk ochladil.

„Nevím, jak se stalo, ale já nabyl u neznámé té panny důvěry. Ptala se mne, proč tu všichni jsme, proč nás sem vojáci zavedli. Nevěděl jsem sám, jen tolik mně bylo známo, že nebylo Mikulášům a jich průvodcům zakázáno večer po ulicích choditi. Společná nehoda sbližila tu i spřátelila nebe a peklo. Zasedl jsem vedle svého anděla, odháněl jsem od něho dotěrné čerty i nešetrné Mikuláše, a vypravujíce sobě, čekali jsme na chvíli obecného vysvobození. Pověděl jsem ji, kdo jsem, nač jsem se tak ustrojil, ona mně zas vypravovala, že šla ku své vdané sestře, aby dítkám jejím nadělila, že bratr její, za Mikuláše přistrojený, od ní byl odtržen a bezpochyby že vojákům unikl. Šel jsem ho hledat, ale pochodil jsem jako prve. Vrátil jsem se zase do nebe — a s dívkou tou bylo věru utěšené pohovoření. Prve jsem se zlobil, když mne sem zavedli, nyní nemálo mne hnětlo, když okolo půl noci nám oznámili, že můžeme odejíti. —"

Tu pan páter rektor umlkl.

„A proč vás tam sehnali, kdo to poručil?" tázal se poštmistr, přitlačuje prstem tabák ve vyhaslé dýmce.

„Nikdo neporučil. Byl to kousek šlechtické bujnosti. Toho večera velel na hlavní stráži setník, jakýsi bohatý šlechtic, a ten pro ukrácení chvíle sehnal všecku svatomikulášskou družinu na hlavní stráž, a chodil se pak na tu strakatou chumelici dívat a smát se."

„A nic se mu za to nestalo?" ptal se poštmistr.

„Ovšem měl vyšetřování a konec konců byl, že svlekl vojenskou uniformu a zajel na své statky."

„Velebnosti," ozvala se jaksi váhavě teta Vorlíková, usmívajíc se. „Nedopověděl jste —"

„Jak bylo s andělem, není-liž pravda?" přerušil ji Staroveský a úsměv zjevil se na jeho rtech. „Ó drahá paní," tu sobě lehounko, sotva že bylo pozorovati, povzdechl — „velmi jednoduše. Nabídl jsem se té dívce, že ji doprovodím domů, ona pak mne neodmítla. Tak jsem šel; huňatý čert kráčel svorně a — a, což bych to neřekl — blaženě vedle toho dobrého anděla. Hvězdičky zimní noci svítily nám na cestu. Věřte, drahá paničko, tenkráte mně nebylo ani trochu zima. Tenkráte jsem ovšem ještě neměl tento sníh na hlavě" — a tu pohladil se po svých bílých vlasech. Úsměv však, který při tom pohnul jeho rty, nevypadal dosti vesele, jakým zajisté měl býti. Zamlčel se.

„Ah, pane professore, zrovna v nejlepším —"

„To Tininee rozumějte," pomáhal poštmistr sestře. „Myslí si, že vám ten anděl něco nadělil, tak něco srdečného."

„Ah, neočekávejte mnoho. Jak by ta andělská historie mohla jinak skončiti, než že můj andílek zmizel? Ovšem že ne v oblacích, ale v zášeří starého domu."

Bratr i sestra pozorovali, že Staroveský nedokončil, ale také že nedokončí. Nechtěli naň naléhati, aby roušku mladosti své ještě více posunul. Tušilit, že upomínka, která ho mile vzrušila, elegicky by vyzněla.

Divno dost, že t o l i k pověděl. Ještě nikdy se o tom ani slovem nezmínil. To všecko ten sv. Mikuláš!

Na chvíli nastalo v císařském pokoji ticho. Opentlený pitvorný stín tety Vorlíkové se na zdi ani ne-

pohnul. Jindy by sama již začala, ale dnes nad tím tajemným andělem zapomněla.

„A kdež je Vincenc?“ začal sám páter Staroveský zas klidně.

Teď byla řada na poštmistrovi, který se dosud svou dýmkou zaměstnával.

„I klučina, beztoho je v knihách. Pořád by v nich ležel. Až ho od nich honím.“

„Starám se o jeho zdraví —“ zase paní teta „Třeba přes půlnoc by seděl.“

A teď začal hovor o „panu Vincenci“, jak čeládka na staré poště vnukovi svého pána říkala. Tím uhodili na thema, při němž by teta Vorliková a poštmistr do půlnoci vydrželi, nebo jejich Vincínek byl jim nade všecko.

Tenkráte však klamali se, myslíce, že je zase v knihách a pilně studuje.

Dnes, ač jinak tou dobou expliky filosofické a jinou učenost zrovna hltal, opustil chvatně knihu. Věděl, že professor Staroveský je nahoře, že tedy bude míti na dobrou hodinku zvůle a že teta Vorliková nebude se hned po něm shánětí, poněvadž dolů do světnice po čas návštěvy ani nepřijde. Vzal čepici a když nikoho v průjezdě nespatřil, vyběhl do šera. Nešel však daleko.

Vedle ob dům stál toho času nevysoký, úzký domek, pravá titěra vedle stavení poštovského. Ve přízemí vedle domovních dveří byly jiné na půl skleněné a těmi prorážela mdle zardělá zář. Tu také se student zastavil.

II.

Za skleněnými dveřmi bylo tma, světlo pronikalo ze zadu z jiné místnosti. Mladý Pavlovský vstoupiv

mířil šerou světničkou, dle všeho dílnou, přímo ke druhým dveřím, shora také skleněným. Stanul pak v malé světnici s dřevěným, tmavým stropem. Na vybílených stěnách sotva dva nebo tři malé obrázky visely, jinak nebylo tu žádné ozdoby. V rohu postel, ve druhém stůl, ve třetím černá kamna, u nichž na lavici seděla žena nad kolovratem poklimujíc.

Byla to stařena v bačkorách, ve vesnické jupce, majíc na hlavě „sacký“ šátek na pokos a kolem stařeckého hrdla bílý, velký, nabíraný „vejložek“, podobný límcům rytířským z konce 16. a ze 17. století. Kroj svědčil na vesnice v nejbližším okolí městském a kroji tomu byla stařena věrna, co ze vsi do města přišla a tu meškala, t. j. dobrých šedesát let. Už jí osmá desítka docházela. Nebylo tedy divu, že spánek ji tak snadno přemáhal. Seděla jen pro jméno u kolovratu, po celý den více klímajíc než předouc.

Lampička stojíc naproti na stole ozařovala vráskovitou její hubenou tvář. Zapadlé oči byly ve hlubokém stínu, jakož i svadlá, bezzubá ústa, ležící mezi nosem tenkým a již špičatým, a vyvstalou bradou. Ale táž zář padala na mladého Pavlovského, jenž u stolu naproti staré Máři tiše sobě usedl. Byl to jinoch asi devatenáctiletý, svěží a zdravý, ne zvláště sličný, ale otevřeného, výrazného obličeje, jemuž největší ozdobou byly jasně hnědé oči. Přišel navštívit svého přítele, synovce staré Máři. Čekaje na něho, tiše seděl a hleděl na stařenu.

Hle, hasnouci život, víc už spaní než žití. Co jí zbylo z toho života? Co z radostí, kde žal a trampoty? Všecko se rozplynulo a zmizelo jako vůně a prchavý stín. Smyslové už jich neudrží. Žije skoro bez paměti, duch tmou se zahaluje, jako když hasnoucímu zraku všecko ve tmu se stápí a jen několik paprsků probleskuje, ozařujíc stařeně několik

nejmilejších bytostí, kteréž ani věk z mysli vyhladiti nemohl.

Bylo jí asi patnácte let, kdy přišla z rodné vesnice do služby na starou poštu a tam vydržela — padesát! Sloužila u pradědа, děda mladého filosofa, chovala jeho otce. Teď už několik let je jako na odpočinku, požívajíc přízně a podpory i „pantatínkovy“ i tety Vorlíkové. Proto rodina Pavlovských byla jí na světě nejdražší a všecky upomínky jen ku staré poště směřovaly. Než o někom ještě zdětinělá stařena také ráda povídala. Vypravovala pak vždy totéž, jak jednou, kdy první rok byla na poště, myla v čeledníku podlahu, jak tam vstoupil nějaký cizinec ne tuze po pansku ustrojený a jak sem tam po umytém v zablácených botách přecházel. Upomenula ho jednou, dvakráte, a když, jako by neslyšev, dále šlápoty na vydrhnuté zemi maloval, tu že se rozhněvala a mokrým hadrem uhodila ho přes nohy. Císaře Josefa! Jak nebožtík „pantatínek“ poštmistr o tom se dověděl, všecek koprněl a trnul, jak se omlouval, jak ona klekla před císaře. On však vesele jí poručil, aby vstala a dal jí zlaťák!

Mladý Pavlovský chvíli již seděl. Konečně, domnívaje se, že Vobornika se nedočká, vstal. Židle poněkud zašramotivši, vytrhla starou Máří ze spánku. Sbírala se, po světnici se rozhlížejíc. Zrak jí už tuze nesloužil.

„Jsi ty to, Martine?“

„Ne, Máří, já to jsem, z pošty Vincenc.“

Stařeninou tváří jako by paprslek překmitl.

„Ah — Božičku — Vincinek — a to jsem to vyvedla, tak čistě vás přivítat — skoro jako císaře Josefa, hihi,“ a dala se do dětinského smíchu.

„To nic, Máří,“ kvapil mladík s odpovědí, obávaje se, že stará služka začne zas o tom, jak vypla-

tila císaře Josefa. „To nic. já tu jsem jen tak na odskok. Myslil jsem, že už bude Vobornik doma."

V tom vrzly venku dvéře, ve přední místnosti ozvaly se kroky a již vstoupil ten, o němž mluvili, Vobornik, nazvaný „Láska křesťanská" nebo zkrátka „Láska".

Mladý Pavlovský jsa ještě chlapcem chodíval velmi často k Vobornikovi, vlastně ku staré Máři na pohádky, a tak seznámil se s jejím synovcem. Pak když mu o pohádky více neběželo, nepřestal přece do sousedství choditi; vyhledával nyní Vobornika. Toho si od chlapectví velmi oblíbil, a Vobornik si přítulného chlapce také zamiloval. Beze všeho úmyslu svého nabyl nad ním veliké moci, a starý Pavlovský, jenž tyto návštěvy tuze rád neviděl, ani netušil, jak Vobornik na chlapcův duševní rozvoj účinkoval.

Na děkanství, trvám, Vobornika rádi neměli, a lidé leccos o něm jako o podivínovi povídali, ale zlého nic. Jediné to, co mu za zlé měli, bylo, že nežil dlouhý čas se svou manželkou, a děli, že by dosud s ní nebyl, kdyby nebyla odešla na pravdu Boží. Kdož ví, jak se stalo, že se rozešli a těžko tu někoho obviňovati. Vobornik, když nešetrní brali ho do tuha, nic neřekl, ženy své nevinil, ale jen usmívaje se, pravil, že někteří z apoštolů také své manželky opustili.

Druhé, co mnozí s nelibostí nesli, bylo, že „Láska" pěkně zpříma do očí mluvil a pod bradou věneček vousů nosil. Bylo to, mimochodem řečeno, v nevelkém městě, kde každého času šos prokvétá, a za časů hladounce holených tváří sousedských, kdy vousy znamenaly vzdor dobrému mravu nebo revolucionářství. Také tu Vobornik se písmem hájil, že apoštolové i Kristus sám byli bradatí. „A Jan Hus měl také vousy!" někdy dodával.

Druhdy mu ani dobře nerozuměli, co myslí; buď že opravdu nikdy o něčem takovém neslyšeli, buď že to „Láska“ tak navinul a opentlil, že nevěděli, co si vybrati. Byl známý čtenář a po knížkách jmenovitě za mladších let zrovna hladový.

Nyni vstoupil v šedivém plášti a v čepici se znamenitým stinidlem, beránkem lemované do světnice, a vesele mladého hostě uvítal. Voborník, dobrý padesátník, byl prostředni postavy, výrazné, snědé tváře, hustého obočí, pod nímž bystré oči jasně vyhlížely. Pěkné čelo a krátký, orličí nos dodávaly mu zvláštního rázu. Vlasů měl husto, ale již prokvetaly.

Stará teta jala se vypravovati, jak Vincinka přivítala, pak si vzpomněla, že synovec má večeři v troubě, a již zase hlavu nachýlivši, jala se poklimovati.

Muž i mladik usedli.

„Nesu vám Mikuláše,“ začal mladý Pavlovský.

„Na mne již dávno nevzpomněl.“

„Dnes jsem byl u professora Brůžka. Včera jsem mu ukázal dvě práce z domáci pilnosti, jednu latinskou, druhou německou. Dnes ráno mi po přednášce povidá: ‚Pojďte se mnou!‘ Myslil jsem, co to? Uvítal mne nad svůj obyčej vlidně. Vzal mé práce a ukázal na báseň, která se k nim divnou náhodou připletla. Byla to má česká báseň.“

Vincencovy tváře se zardivaly.

„‚To vy jste také pracoval?‘ ptá se mne professor. Zalekl jsem se a přisvědčil. Chtěl jsem se omluviti, že jenom nedopatřením ty verše se tam připletly, ale Brůžek mně položil ruku na hlavu a povidá: ‚Jen dále a neustávejte pracovati. Role našeho mateřského jazyka je velmi zanedbána a třeba mnoho a pilných pracovniků, aby zase rozkvetla.‘ Měl jste ho slyšeti, jak srdečným hlasem to povidal!

Pak otevřel skříni a vyňal z ní dvě knížky. ‚Já se také učím česky,' povídá, a dal mně knížky. ‚Až přečtete, přijďte si zas.' Voborníku, to jsem skákal vesele se schodů!"

„To věřím!" a z hlasu a z tváře „Láskovy" bylo pozorovati, že to pro něj tuze veselá, radostná novina.

„No, to jsi mi přinesl pěkného Mikuláše," liboval si, mysle na tuto zprávu mladého přítele.

„Tu je!" a Vincenc rozepjav kabát, vyňal knížku. „Tu jsem už přečetl, druhou vám přinesu zítra."

Vobornik po ní dychtivě sáhl a rozevřev ji četl:

„Atala čili láska dvou divochů na poušti."

„Ach, to je vám čtení!" zvolal nadšený mladý filosof; ale nevyznal, že při něm zaplakal.

V tom sebou, an ještě Vobornik titul prohlížel, trhl a naslouchal. Pak pravil: „Slyšel jste?"

„Slyšel."

„Musím domů, je pozdě a hledali by mne. Přijdu zítra. Dobrou noc!" A mladý filosof byl už ze dveří. —

Stará teta klimala tiše dál; synovec její, zapomenuv na večeři v troubě, přisedl ke stolu, povytáhl knot na malé lampě a dychtivě sáhl po dárku svatomikulášském. Byl mu patrně velice milý. Zahloubal se do něho, četl a četl.

* *

V čeledníku na staré poště shromáždila se všecka čeládka, pokud doma zůstala, a hosté: tři poslové z okolí. Tři děvečky peří draly, jedna hrách přebírala. Je a posly bavil Bartoň, jenž dělal při tom louče. Vypravoval divné příhody ze svého života, které, poněvadž dnes bylo před sv. Mikulášem, skoro všecky

vztahovaly se ke dni a večeru tohoto světce. Všecko to bavilo a zdálo se posličkům sice dosti divno, ale přece věrohodno.

Divným přechodem pak Bartoň přišel na svou nejdivnější příhodu, kterou obyčejně vypravováni své korunoval.

„Dostal jsem vám jednou," začal, „a také dal divného Mikuláše. Nebylo to sice o sv. Mikuláši, ani ne v zimě, ale na jaře před třiceti lety. To bylo právě po těch napoleonských vojnách, když ve Vídni se všichni potentati světa sešli. To jsem byl ovšem ještě chasníkem, a měl jsem víc kuráže nežli rozumu. Na poště jsem sloužil teprve krátký čas.

Jednou, bylo to zrovna ve čtvrtek, vím to, přiběhnou pro mne na dvoreček. „Bartoni na ryt! Povezeš nějakého pána!"

Byl to pán a jaký! Ruský princ, ruského císaře buď bratr nebo bratranec. Ale nějak ostrý a prudký. Strpení neměl a Bůh ví jak se stalo, jel sám; jeho „adytant" někde se omeškal. Zapřáhnu, vsednu na kozlík a již jedeme jako diví. Kočárek jen lítal, a princem to házelo, div že si jazyk nepřekousl. Ale on pořád: „V před! Čerstvo, rychleji!" Ďas ví, jakou měl naháňku. Já šlehám vranky, pokřikuju, a pořád ještě nic, pořád mu to ještě málo.

„Rychleji! Bij do těch herek!" princ za mnou křičí. Inu, myslím si, vždyť také rozumím, co může být a co kůň snese.

„Milostpane," řku, „takhle bych koně strhal."

A tu máš! Už jsem ji měl, až se mi v očích zajiskřilo. Neříkal jsem nic. Myslím si: „Však ono ho to přejde!" Jak cesta od Svitav stoupá, vranky polevovaly, a křik a bič už nic nezmohly. Bylo mně koní líto. Já to zas odnesl. Princ znova pobízel, zno-

va křičel, a když to nešlo po jeho, vyskočil a začne mne tepati. I tu mne chytil vztek.

„Co, já jsem tvůj pacholek a tohle by si ani pantatínek z pošty nedovolil!“ myslím si. Rázem seskočím dolů a jako by se něco stalo, ukazuju na řemení! Šukám sem a tam, a než princ se nadál, byli koně odpřaženi. A teď jsem se postavil před samý kočár, vezmu bič a začnu tím bičem práskati sem a tam, blíž a blíž až princi kolem samého nosu. To jste ho měli viděti, jak se čertil jako krocan, až pak, když už to šlo do tuha, začal se před bičem do koutka krčiti.

„A teď si objednejte jiného postiliona, který by si dal natlouci, milostpane!“ vzkřiknu a již sedím na podsedním a uhánim pryč.“

Tenkráte měl Bartoň štěstí; nebo prve nežli poslové, jejichž víra tímto zakončením silně byla otřesena, dali na jevo, že to všechno selhánka jako trám — ozval se venku hlas, nad nímž zapomněli na ruského prince v širém poli na silnici svitavské zrádně opuštěného. Zaznělať venku tmavým večerem trubka rychlé, zvláštní pošty a Bartoň uvítal jasný její hlas hlasitým zaklením. Ten hlas také mladého Pavlovského přiměl, že návštěvu svou, úkradmo odbývanou, skrátil.

III.

Také v „císařském“ pokoji zaslechli hlas trubky. Starý poštmistr ihned dýmku odloživ vstal, omlouvaje se hosti svému, že musí se podívat dolů, kdo přijel. Tam už před průjezdem stál statný, žlutě natřený kočár, jehož kryt pokrývala vrstva sněhu. Matýsek se svítilnou obcházel a v záři její bylo viděti, jak z uhnaných koní se kouří. Také Bartoň dostavil se

z čeledníku a za nim vyšli zvědaví poslové; tak kolem povozu dost lidí se sehnalo, ač byl tmavý, chladný večer a sníh poletoval.

V tu chvíli přišel také Vincenc, jenž proto od Voborníka tak chvátal, poněvadž se nadál, že buď strýc nebo teta, ana pošta z nenadání přijela, dolů sejdou a zpozorují, že ho doma není. Budou se ptát, a on lháti nechtěl. Pravdou však chtěl děda ušetřiti, poněvadž věděl, že ty návštěvy u Voborníka ho tuze netěší.

Teď stranou pozastavil se, poněvadž před vozem zrovna ve průjezdě stál dědeček s nějakým pánem v dlouhém kožichu. Cizinec žádal, aby mohl ihned dále jeti. Dědeček odvětil, že koně jsou unaveni.

„Kus chleba v pivě je občerstvení."

„Není možná. Jsou příliš uhnáni, je nutno přepřáhnouti. Račte na chvíli posečkat a trochu se ohřáti. Bude to hned."

„Co naplat tedy."

Cizinec přistoupil k vozu a poštmistr také. Toho Vincenc užil a proklouznuv průjezdem a přeběhnuv několik schodů, vešel do světnice, kdež obyčejně rodina poštmistrova meškala. Lampa hořela na stole, na něm ležely rozložené knihy, tak jak je mladý filosof zanechal.

Zasedl k nim. Skoro se mrzel, že nezůstal. Kdyby byl věděl, že se nebudou po něm shánětí!

Slyšel z průjezdu dusot koní, jež do konírny odváděli, smíšené hlasy, mezi nimiž poznal hlas professora Staroveského, jenž odcházel a s dědem dole se loučil. Vincencovi bylo divno, že teta ještě se dolů nepodívala nebo večeři mu donésti nedala. Co se stalo?

V hluku, jenž průjezdem se rozléhal, neshledával nic zvláštního; to bývalo vždy, kdykoli přijela rychlá

pošta, zvláště bylo-li to tak pozdě. Za hodnou chvíli ozval se opět dědův hlas, znova koňský dusot. Venku zapřáhali. Ah to Bartoň pojede! Slyš, jak mrzutým hlasem Matýskovi poroučí, aby mu tu a tam posvítil. Kola zahrčela, povoz se hnul. Vincenc přistoupiv k oknu viděl svítilnu na voze a v záři její padající sníh. Povoz zahnul kolem arkýře do ulice ku bráně, a trubka zavzněla. Bartoň nerad dnes vyjížděl — ale má o historku Mikulášskou více, sice jednoduchou, pro něj mrzutou, ale — pravdivou. V průjezdě se utišilo.

Vincenc vyšel z pokoje. Chtěl tetě sám připomenouti, že dnes na něj s večeří zapomněla. Zamířil nahoru, kdež vstoupil do zeleného, „císařského" pokoje. Tam nikoho nebylo. Vedle byl pokoj „popelavý", se zeleným dveřmi spojený. V popelavém visely podobizny praděda a prababy, kteří císaře Josefa vítávali a hostili. V pokoji tom stál také v koutku malý dubový stolek, na němž se panovník mýval, a v rohu vedle vchodu do arkýře, zastřeného tmavozelenou portierou, umístěno starobylé křeslo, v němž lidumilný císař nejednou po namáhavé jízdě odpočíval. To byly památky z minulého věku, které na staré poště chovali v posvátné úctě, jakož i v tradici bedlivě zachovány všecky malé příhody, jež za častého tu meškání panovníkova se udály.

Ale ani v popelavém pokoji tety nebylo. Za to spatřil Vincenc na křesle císaře Josefa — mladičkou dívku.

Mladý filosof u dveří se zastaviv hleděl udiveně na nenadálý, avšak libý zjev. Dívka ho nespozorovala, poněvadž dřímala.

Vedle se židle splýval až na zemi teplý zimní šátek, na něm ležely čepec a rukávník. Dívka sama byla v zimním, tmavém paletotu, kožešinou lemova-

něm. Bylo patrno, že právě přijela, že asi zimou zkřehlá jsouc a také unavená, podala se spánku tu v tichém pokoji mile vytopeném. Ale jak, že zůstala? Pošta, s kterou patrně přijela, už je pryč.

Mladý filosof však dlouho neuvažoval a jen vnímal. Stál jak prve byl stanul a zapomenuv na tetu, na vše, viděl jen mladičkou, asi patnáctiletou dívku světlých vlasů. Dlouhé, hebounké řasy stínily jí sklopená víčka. Ruce volně spočívaly na klíně. Dřímala klidně a tiše jako děcko, a také jí prokvetaly na jemném líci zardělé, líbé růže dětského spánku.

Vincenc nevěděl, jak dlouho tu stál, a lekl se, když dívka sebou pohnula. Hle, již oči otevřela. Pohledla na něho, pak za něho, živá červeň proskočila jí na líci až na čelo po světlé, hebounké vlasy. Vincenc se ohledl a za sebou ve dveřích, jež nebyl přivřel, spatřil — professora Staroveského.

Vážný stařec jako by mladika teď teprve spatřil; tak ho také zjev mladičké dívky upoutal. Zeptal se ho, kde je paní teta. Vincenc jsa na rozpacích, proč, ani sobě vědom nebyl, nabídl se ochotně, že jí zavolá. Odešel.

Staroveský vstoupil do popelavého pokoje k dívce, jež byla zatím s křesla rozpačitě povstala.

„Přijela jste s poštou, milé dítě?“ tázal se laskavě.

„Ano. Pán, který s poštou přijel, se mne laskavě ujal. Můj kočí, který mne vezl, cestou silně se opil a zajel pak do příkopu, hluboko do sněhu a nemohl odtud ven. Bylo už pozdě, tma a zima. Ale když bylo nejhůře, jela kolem pošta.“

Jak první slovo promluvila, zamrkal Staroveský rychleji očima. Snad zvuk toho příjemného, svěžího hlasu ho dojal. Upozornil jí vlídně, aby usedla a za okamžik na ni hleděl.

„Jedete-li do Prahy?“

„Nikoliv, do Hradce. Byla jsem u strýčka. Včera dostala jsem od matky psaní, abych domů přijela. Od strýčka nemohl nikdo zrovna se mnou jet, chtěli mi průvodkyni opatřiti, ale sama jsem nechtěla. Vždyť to není nejdál a strýc kočímu důvěřoval; ale ten v hospodě, kdež jsme zastavili, ve společnosti se opil. Kdyby to strýček věděl! — A jak se poleká, vráti-li se vůz ještě dnes nebo ráno domů.“

„Nebojte se, oznámím mu všecko,“ pravil ochotně páter Staroveský, jenž patrně zvláštní sympathii k té dívce cítil. Zamlčel se, pak začal na novo.

„A nemáte žádných příbuzných v Praze?“ Na okamžik sklopil oči.

„O ano, mám tam babičku,“ dívka živě odvětila.

„Pani Stránikovou snad?“

Dívka se zarazila, pohledla na starce, pak vesele zvolala:

„Vy ráčíte babičku znáti?“

„Jmenuje se Rosa, Růžena, není-liž pravda?“

„Ano, ano, zrovna jako já!“

„Jste, milé dítě, celá babička, t. j. jako vy zrovna vypadala vaše babička, když byla tak mladá.“

Teta Vorlíková divila se, když Vincenc jí v kuchyni pověděl, že professor Staroveský se vrátil. Nyní, když vinnou polévku té milé dívčině, kterou taková nehoda stihla, uvařivši, do pokoje vstoupila, podivila se ještě více. V křesle císaře Josefa seděla mladičká cizinka, vedle na židli páter Staroveský. Rozmlouvali spolu, jako by se dobře znali, jako by seděla vnučka s dědečkem.

Za pani tetou vstoupil Vincenc. Bylo mu jako prve. Teď, kdy viděl cizince do velkých, živých očí, kdy slyšel její hlas, ještě více se mu líbila.

Ve škole byl mladý Pavlovský vždycky mezi nejpřednějšími, tu žádné obtíže a práce se nelekal, však u smělosti ve společnosti ženské kollegům se nikterak nevyrovnal, jsa snad v tom nejposlednější. Tu proud myšlének jeho se zarážel, a nadaný mladík jako by nic nevěděl. Že pořád se pozoroval a sám na sobě mnoho žádal, byl ostýchavým a kollegové jeho domýšleli se, že ženské společnosti vůbec nemiluje. Netušili ani, jaké veliké mínění o ženě má, s jakou uctivostí a skoro bázní, ale zároveň také jak rád na ni hledí. Na sličnou tvář úkradem dlouho patřiti, ji pozorovati bylo mu rozkoší. Činil tak beze všeho úmyslu a zvláštní touhy, aniž cítil při tom nějakého vášnivého vzrušení. Spanilá tvář ženská byla mu jako krásná hudba, jež uvolňuje proud myšlének a nové budí neb ukolébává duši v neurčité, nevýslovné, ale příjemné, libé snění.

Růžena překvapila ho nejen svým nenadálým, ale také neobyčejným zjevem. Takové dívky ještě nespatřil. Viděl ovšem nejednu tak mladou, svěží a také hezkou tvář, ale Růženka byla jako zvláštního rázu, slovem: poetická. Připadalo mu, že ji někde už viděl, snad někde na krásném obraze, a nepomyslil, že podobný zjev vídal ve svých snech a myšlénkách a že nyní jako by z mlžin a neurčitosti se vynořiv, před ním stojí skutečný pravdivý, nevýslovně jímavý.

Dobře, že si ho teď nikdo valně nepovšimnul a v pobožném jeho nazíráni nevytrhoval.

Teta, professor Staroveský i dědeček, který nyní z kanceláře nahoru přišel, hleděli si Růženky. Prve nehodou svou zarážená a znavená, okřála nyní tolikerou laskavostí jí prokazovanou a hlavně tím, že měla tu někoho, jenž její milou babičku znal.

Všichni zasedli za stůl a Staroveský především poštmistrovi vyložil, jak sem na novo se dostal. Přišed

prve totiž skoro až k samé kolleji, vzpomněl si, že zapomněl na poště svou stříbrnou tabatěrku, bez které by se mu po celý večer a zvláště při práci stýskalo. Proto se ihned obrátil a nikoho v „císařském“ pokoji neshledav, vešel otevřenými dveřmi do popelavého, kdež spatřil Růženku. Pověděl, jak se domluvili, a žertem dodal, to že mu nadělil sv. Mikuláš. A zdálo se opravdu, že má z toho upřímné potěšeni. Byl jako vyměněn, rozjařen a požádal také, aby Matýska poslali do kolleje se vzkázáním, že se ještě chvíli pozdrží. —

Teta Vorlíková poslouchala pozorně a taktéž na starého přítele bedlivě hleděla. Čekala, že Staroveský šíře vyloží, jak je s rodinou té mladičké dívky znám. Než nedočkala se a v duchu se na něho mrzela, že dnes všecko jen napoví, ale nic nedopoví.

Po všecken ten čas Vincenc skoro ani nepromluvil. Pozoroval jen a postřehl ovšem, že pohled mladé dívky několikráte letmo na něm spočinul.

Konečně teta vhod připomenula, že Růžena je zajisté unavena. Staroveský na rozchodnou pohladil její líčko a přál ji srdečně dobrou noc. Mužští odešli. V popelavém pokoji zůstala teta s Růženkou, připravujíc jí vlastnoručně lože pod staromodními, květovanými nebesy dubové postele v rohu stojící. Rozumí se, že snažila se otázkami doplniti to, co Staroveský napověděl. Ale žel! Mladá cizinka nic nevěděla o starém pánu. Viděla ho dnes poprvé a nikdy o něm doma neslyšela.

Jediné, v čem paní teta světla nabyla, to bylo, že babička je vdova po úřednikovi, že strýc je vrchnostenským úřednikem, otec pak městským úřednikem v Hradci Králové.

Starostlivá, dobrosrdečná paní uloživši Růženku jako děcko, políbila ji na čelo; po té odešla. Dlouho

však ještě pomýšlela na tu divnou náhodu se Staroveským. Nebylo nesnadno a nepřirozeno, uvésti onen příběh svatomikulášský, který dnes vypravoval, v souvislost s dnešním shledáním. A na svatého Mikuláše si vzpomněl! Však mu nesleví, až se vyzpovídá. Starý piarista, na něhož myslila, meškal tou dobou už ve svém pokojíku. Ani večeře nepožádal. Na stole pod hořící lampou ležel rozevřený Tacitus. Ale páter Josef si ho nevšímal. Přecházel pokojem, pak stanul u okna a hleděl ven. Snad myslil na onen večer, kdy jsa čertem, s andělem, s Růženkou setkal se a ji poprvé vyprovázel, a na vše to, co následovalo a jeho srdce skrušilo. Až po tolika letech, věkem sešlý, zase uviděl svou Růženku tak svěží a spanilou, jak ji po všechen ten čas v paměti, v duši své zachoval. — Netesknil, nežaloval. Srdce jeho, které už klidno, jako ustrnuto bylo, pozachvělo se jen na okamžik, jako by stará, zapomenutá bolest se probouzela. Však jen na okamžik. Zanikla v tiché radosti, jež je naplnila.

* * *

Zasvitlo jasné zimní jitro. Po osmé hodině vyjel z průjezdu staré pošty pohodlný vůz. Vincenc, jenž tou dobou měl býti ve škole, meškal dosud ve světnici. Zůstal dnes doma, naříkaje si, že mu není dosti volno. Teta ovšem netušila, že proto do přednášky nešel, jen aby Růženku ještě mohl spatřiti. Také by to ani neuvěřila, kdyby ji to někdo řekl.

Stál u okna a hleděl na povoz. Venku ozvaly se kroky. Šli to: Růženka, Staroveský, jenž před chvílí přišel s ní se rozloučit, poštmistr a teta Vorliková. Vincenc vyšed ze světnice stanul na schodě. Viděl milé děvčátko na cestu připraveno, v teplém čepci,

z něhož svěží, zardělé líčko roztomile vyhlíželo. Všichni berouce se k povozu, mladíka přehledli, jen Růženka si ho všimla. Obrátila se k němu, aby se s ním rozloučila. Srdce mu zabušilo; úsměv její a hlas tak účinkovaly, že sotva slova ze sebe vypravil.

Již ji usadili do kočáru, ještě ji teta starostně hali a bali, aby jí zima nebyla — teď ustoupila. Tu však ještě starý professor do vozu se nahnul.

„Šťastnou cestu, milé dítě, a pozdravujte babičku!“ a položil jí na sedadlo veliký kornout cukrovinek, aby měla na cestu.

Růženka pohnuta ještě jednou všem děkovala, prosic znova professora, aby strýci oznámil, jak se domů dostala. Ještě jednou naposled vyhledla ven ta mladická, sličná hlava. — Koně zatrhli, vůz se hnul. Všichni hleděli za ním, až za roh zahnul; i Vincenc tu stál, nedbaje své choroby, které se teta Vorlíková ráno zalekla. Nyní ho hnala do pokoje, kamž jasně zalehlo:

„Jede, jede poštovský pacholík —“

Vůz zmizel, hlas trubky doznělo.

Vincenc sedě v kožené lenošce, do které ho teta Vorlíková vnutila a maje koflík lipového odvaru před sebou, kterého se ani netekl, cestoval také.

Spěchal za poštovním vozem tvrdou, zasněženou silnicí, jež v září slunečné se bělá a skví a přes niž uložili se stínové topolů.

IV.

Kočí vrátil se druhého dne a „pantatínkovi“ na kanceláři oznámiv, že tu panenku na stanici dobře zavezl a že nic zvláštního se nepřihodilo, zavedl koně do konírny. Když je opatřil a do čeledníka

mířil, zastavil ho Vincenc, nyní již ozdravělý, a kromě svého obyčeje ptal se starého postiliona, jak se mu na cestě dařilo. Nastávající pan poštmistr až dosud věcí poštovských pramálo sobě všímal, a proto poštovský na něj oči povyvalil, až pak usmáv se, čtverácky odvětil:

„Dobře, pane Vincenc, a — málem bych byl zapomněl — pěkné pozdravení od té panenky, co jsem ji odtud vyvážel."

Mladý filosof postilionovým nápadem přepadený, popletl se, zapálil a — odešel.

Mimo nadání dostalo se mu za nějaký den o Růžence zprávy, a to přímé a spolehlivé, poněvadž od její matky, která zaslala na poštu list a všem, zvláště pak paní tetě za všecku laskavost Růžence prokázanou horlivě a srdečně děkovala. Oznamovala také, že dcerka její šťastně a zdráva domů se dostala a že často vzpomíná na onen večer, kdy na poště tak laskavě byla přijata a pohostěna. Paní teta netrpělivě toho dne, kdy list došel, očekávala pátera Staroveského. Myslila, že najisto přijde — než neuzřela ho. To již od onoho Růženčina odjezdu ho neviděla! Chce se vyhnouti, aby snad nedostal se na skřipec a nemusil se zpovídati.

Což kdyby teprve věděla, že Staroveskému Růženčina matka také psala, a že brzo na to Konvalinka listy roznášeje u kolleje piaristské rázem se zastavil a levou nožku vymrštiv, na ohnuté koleno brašnu postavil a z ní list vytáhl professoru Staroveskému, jenž právě z kolleje vyšel? A že to bylo psaní z Prahy, od Růženčiny babičky!

Téhož dne večer přišel na poštu a když mu teta Vorliková list ukázala, pověděl, že také podobný dostal, ale na ten druhý se nepřiznal. Toho večera ještě mluvili o hezkém tom děvčátku a jeho nehodě. Sestra

poštmistrova byla by raději o jeho babičce slyšela; však nedočkala se. Páter Staroveský mlčel, jako by zpovědní tajemství choval. — Pak to všecko jako by usnulo. Přišly jiné věci, ledacos přemlelo se za návštěv starého professora, ale Růženky již nevzpomenuto.

Všecko chodilo po starém. Pošty a diligence přijížděly, odjížděly, někdy kurýr přiharcoval a posilniv koně chlebem v pivě namočeným, dále uháněl. To již bylo malou událostí. Bartoňovi nastaly za zimních těch večerů zlaté časy prášivého vypravování a nejednou pak nahnal Bobši Konvalinkovi strachu. Teta Vorlíková rozšafně hospodařila a když pak bylo na pilno, běhala jako čečetka shora dolů a zdola nahoru dveřmi bouchajíc, až ji od čepečku pentle poletovaly; pro samý spěch neměla kdy, aby sobě lesknoucí kadeře omakala, a jen že tak ve chvatu šifonér otevřela a kouštíček čokolády si tam uštípla. Bylať jejím velice zalíbeným pamlskem a jedinou útratou.

Teta zůstávala napořád veselá, čiperná v domácnosti i ve společnosti, když tak za čas jednou se sešla. Hosté, jichž nebývalo nikdy mnoho, sami nejpřednější pánové z města: purkmistr, zkoušený radní, vrchní ze zámku, rektor kolleje piaristské — velmi rádi na starou poštu chodili. Bylať tam kuchyně převýborná, a pani teta také pekla cukroví, jemuž se žádné v městě nevyrovnalo; jmenovitě nebylo nad její mandlové věnečky, a hříbečky její budily obdiv a samou pochvalu. Všecko to kořenila svou srdečností, svým rozmarem, a když rozjařená společnost požádala, a tu radost tetě Vorlíkové vždycky udělali, zasedla ku klavíru a hrála jako kvetoucí panenka. Pokaždé, kdy prsty její s kláves sklouzly a chtěla ustati, ozvalo se ze společnosti: „Ještě něco! Víte, ten náš! Ruský marš!“ A Tini spustila nanovo. „Ci-

sařským" pokojem zahřměly pak tony rázovité hudby, ruský marš, který roku 1813, když Rusové městem táhli, často slýchala a sobě zapamatovala.

Všecko chodilo po starém.

Jen Vincenc měl lepší paměť. O Růžence na poště nemluvili, zapomněli na ni, jemu však častěji tanula na mysli, a zjevovala se mu. Byl to lahodný, spanilý obraz, který v duchu vídal, který však nebýval stejně jasný a určitý. Rád se tím zabýval, že, jsa o samotě, před svůj duševní zrak kouzlil podobu oné mladičké dívky, jak ji dřímající zahledl, a zase jak se probudila, pak jak odjíždějíc z vozu naposled vyhledla. Nejjasněji se mu zjevovala v popelavém pokoji. Tam když vstoupil a na křeslo císaře Josefa, v němž poprvé tu spočinula, pohledl, ovanula ho jakási tíseň, jako by tesknota.

Tak nejživěji za prvních dnů po Růženčině odjezdu cítil. Ale dojem, uloživ se na hlubinu duše, pozbyl ponenáhlu prvotní své síly. Čas to působil a že Vincenc pilně studoval i četl. Tesknota přestala ho již skličovati. Příhoda svatomikulášského večera stala se mu pěknou pohádkou, jejíž čarovným zjevem byla Růženka.

Ale aby naň nezapomněl, nebyl s to, ani nechtěl. Čím více čas ubíhal, tím výše unášela se podoba mladé dívky do zářících výšin snění a ideálu, kam blouznivá mysl mladíkova tak často zalétala. O Růžence s nikým nemluvil, ani s Vobornikem, k němuž, rozumí se, pilně jako jindy docházel. A nyní tím častěji, poněvadž knihovna professora Brůžka byla znamenitou studnicí českého čtení, o které se s Vobornikem bratrsky dělil. Sedal s ním buď v zadní světničce, kde stará Máří podřimovala, nebo ve přední, dílně. Tam stála Vobornikova kovadlina, tam měl všecko své nářadí a tam také visely dvě skříně jeho

zboží. V jedné rozmanité nože, ve druhé několik pušek. Byltě Vobornik nožíř i puškař a snad kdo co chtěl. Uměl všecko: mimo jiné pěkně ze dřeva vyřezával, i hodiny dobře spravoval. Vlastně nebyl ani nožířem ani puškařem. Díla měl dost, nože dělal, pušky jen spravoval. Správky měl z celého města i z okolí. Staré brokovnice a bambitky kupoval a znamenitě spravené prodával. Když kupci k němu přišli na ně se podívat, rozevíral skříň a na smrtící zbraň ukazuje, říkával divně se usmívaje:

„No tak si kupte lásku křesťanskou!"

Mnohý mu nerozuměl a tázavě po něm se ohledl. Vobornik však nevysvětliv, dodal:

„Puška tuze dobrá, utvrzuje lásku křesťanskou!"

A že na tu lásku křesťanskou tak často připadal, přezděli mu „lásky křesťanské", nebo zkrátka „láska".

Vincenc sedával rád v dílně, buď rozmlouvaje s pracujícím přítelem, buď mlčky naň hledě, když koval, a poslouchaje, když Vobornik někdy jsa dobré mysli za kování sobě zazpíval svou zamilovanou starodávnou:

„Kdo pak bude pro vás plakat,
když vás bude kaprál flákat?
Kaprál flákat, fajfr pískat,
tambor bude buben třískat
rumpiti, rumpiti, rum."

A kladívko jen drčelo.

Milé to byly chvíle v umouněné té dílně a v prosté světničce Vobornikově. Vincenc jim obětoval téměř všecken svůj volný čas. Teta Tini svatě myslila, když miláčka jejího doma nebylo, že meškal návštěvou u některého kollegy, nebo že je procházkou. Což by se byla podivila, kdyby ho viděla, an z českých knížek Vobornikovi něco kuticímu předčítá, nebo s ním

rozmlouvá o tom, jak někdy v království Českém bývalo a jak by mohlo a mělo býti! A „pantatinek“ z pošty by se rozhněval a řekl: „Blázen stará špetky rozumu nemá! Ještě toho hocha poblázní!“

* * *

Přešly vánoce a hlučný masopust zavital. Zima byla tvrdá a jasná, sanice výborná. Po celý den zvučely čistým vzduchem rolničky a drkáče uhánějících koni, a co večer skoro zazněla veselá, skočná hudba. Nejvíce však těšily se panenky městské na ples, který rok co rok páni filosofové pořádali, a který býval nejslavnější, nejhezčí, sumou nejprvnější. Připravovaly se naň už dlouho; však nikde tak pečlivě jako tam na náměstí v tom vysokém domě, v jehož přízemí kupecký krám a nad krámem, nad růžencem dřevěných, divně malovaných limounů vchod zdobících, veliká černá tabule s tímto zlatým nápisem:

„Quodvultdeus Schafraneck“.

Majitelem toho všeho byl pan Quodvultdeus Schafraneck. Lišil se lecčím od svých sousedů, nejvíce však svým jménem. Nebožtík otec jeho zajisté byl podivín, že synu svému dal tak zvláštní jméno, jakáž jen někdy za onoho času v parlamentě anglickém byla oblíbena. Dokud starý byl živ, říkali mladému „Kvotvult“, nyní „pane Šafránek“.

Byl vysoký, hubený, pořád stejně starý, pořád klidný, chladný, pořád čistotný jako holubička ve sněhobílé náprsence, jejíž tkaničky zpod vesty mu čouhaly, doma pořád ve vyšívaných střevících. To všecko přičítaly na vrub jeho, postavou menší, zavalitější manželky Anežky, již on „Agnes“ volal a něžně „Agnesko“ jmenoval. Žil s ní v míru a spokojenosti, ač byla jako Sara Abrahamova. Než i nad Sarou

Hospodin se smiloval a Šafránkovi, kdy v letech dost byl pokročil, stalo se jako knězi Zachariášovi. Byla to dceruška, která se stala radostí, jedinou vášní paně Quodvultdeusovou.

Stával nad ložem spícího, sličného děvčátka a všecek se rozplývaje hleděl na ně, maje suché ruce na prsou sepjaté, i vodil, kdo přišel, každého k lůžku, a na děvčátko ukazuje, blaženě šeptal: „Spící anděl! Spící anděl!“

A že to často tak dělal, zůstalo to jméno malé Aurelii i když povyrostla. Otec byl by rád, aby se po babičce Anna jmenovala, matka však vymohla si „Aurelii“, která víc pansky a nobl znělа.

A tak „spící anděl“ na radost svých rodičů rostl a dospíval, až nastala doba, kdy poprvé měl vstoupiti do společnosti, což bylo o plese filosofském. Proto takové přípravy a shony v domě Šafránkově. Staří, ač jinak na groš byli, nic nešetřili a zvláště paní Agnes, která snad více, možná-li, na tu zábavu se těšila než dcera. Chtěla, aby Aurelie první byla, první oblekem; krásou že bude, o tom nepochybovala za mák. A když Aurelku na večer před plesem ustrojili a ji nyní přehlíželi, pan Quodvult i paní Agnes, a všecken dům, tu zatrnulo jejich srdce nevýslovnou blažeností. Byl to jediný jejich květ, pozdě vypučelý, než tak svěží, tak utěšený, že mohli naň opravdu hrdi býti.

Také se všecko věru ohlíželo, když Aurelie s matkou do sálu vstoupila. Hned tu bylo kolem svižných mladých filosofů, jako když včely ku krásnému květu letem zaměří.

To všecko nebylo nic divného, poněvadž Aurelie té zvláštní a neobyčejné pozornosti zasluhovala; to však mohlo býti s podivením, že dívka ta na svůj věk, byloť jí šestnácte let, tak jistě sobě vědla. Každá

panenka jdouc poprvé na velký ples, rozechvívala se touhou a očekáváním i obavou, každou napadl lehounký mrazik, když po schodech v ruchu a šumu stoupajíc, zář světel spatřila a vířivou hudbu slyšela. Panna Šafránková však jako by ne poprvé, ale po několikáté tu byla.

S tanečníky svými, se dvořivými filosofy tak jistě se bavila, tak hbitým jazýčkem je odbývala, že mnohý v řeči se popletl a smělosti, s jakou se přitočil, pozbyl. Sebevědomí jí půdu tvrdilo, pak také již jakási zkušenost. Nemluvilať s mladíky poprvé, ale, jak pozorující vše matrony ne neprávě podotýkaly, jsouc skoro ještě školačkou, se studenty psaníčka si posýlala a s nimi si slovo dávala do zámeckého parku.

Toť byl cvik, který jí měli rodiče ovšem zabrániti. Ano měli, a také leccos jiného, než ve všem přílišná láska jejich je odzbrojovala. Pani Šafránková se svého křesla přehlížela sál, stopujíc zrakem svou dceru. Za krátko byla všechno přehledla a přesvědčení nabyla, že žádná z děvčat Aurelii se nevyrovná. Ano kdyby letos komteska zámecká byla na ples přišla, jako loni, ani ta by Aurelii plesové koruny nezbavila.

„Pani Šafránková," ozvala se sousedka, „Aurelka se baví!" — „Ta má zbožňovatelů!" dodala druhá německy.

„Ach ano," usmála se blažená matka.

„Tolik ženichů!" zase jiná.

„Ach, což studenti!" odtušila pani Agnes německy.

Přirozeně, nebrala to s nimi do opravdy, nicméně přece dobře pozorovala, že jeden ze studentů dcery její si nevšiml. O tom sotva tak smýšlela, jak se právě o studentech proslovila.

Seděl pod kůrem hudebníků, hledě na pestrou, živou směsici kolem v tanci vířící nebo se procházející. A byl to mladík podobný, že by každá se zalíbením mu rámě podala; bezvadně vypravený, nebo plesovou stužku vázala a všechnu strůj přehledla paní Tini.

Vincenc netančil a přece se výborně sám bavil. Nejčastěji, je pravda, díval se úkradem na Aurelii. Její štíhlá, vzrostlá postava, její poněkud přibledlý obličej krásného bělostného čela, vroubeného černými lesklými vlasy, musily upoutati.

A což když hovoru svého průvodce naslouchajíc víčka dlouhých hebounkých řas klopila, tak zbožně, tak mírně, a když pak pojednou je pozvednuvši, tmavým, jiskrným zrakem vzhledla! Pohledy ty věnovala svým zbožňovatelům a přece ještě všechno jimi postihla, i synka z pošty sobě jak náleží všimla.

Než šli na ples, pokynula ji matka s obalem, aby, když by pro ni přišel, hezky s nim jednala. Teď v duchu se tomu smála.

Jak tam sedí! Ani se nehne! Slýchala o něm, a zdálo se jí vždy, že je ostýchavý. Ba jest více než takový! Zavtipkovala si o něm.

Skoro ji to zamrzelo. Průvodce její, Vincencův kollega, upřímně spustil litanii chvály jeho: jak je hodný, ve vědách znamenitý, jak i básní a že ženským z úmyslu se vyhýbá, že o ně nedbá.

To Aurelii podráždilo. Častěji teď po očku na něho pohledla. Že by byl tak hrdý? Ah takový přepjatý mudrc!

Myslila, že zvítězí v š u d e, a ten tam sedí, ani si jí nevšiml.

Hle, jak před se hledí! Co sobě asi myslí ten knihomol a básník. Básník? O čem píše básně, když o ženské nedbá? Hm, ráda by ty jeho „básně“ viděla.

„Spící anděl“ pohodil lehýnce hlavou, a bělostné čílko, na němž stíny se zjevily, opět se vyjasnilo.

Vítězoslavně vrátila se z plesu a blaženě usnula, jako její matka. A pak několik těch následujících dnů! To pořád byl ještě ples filosofský v řeči. Když si Aurelie na něj myslila anebo s jinými o něm mluvila, vzpomněla si vždy na Vincence a pocitila jakousi nespokojenost. Smála se mu v duchu, ale naposled přec zas bralo převahu, co kollega na něm tak vychvaloval. Že by byl tak hrdý ten básnivý filosof? Že by tak zúmyslně, naschvál jednal? — —

V.

Když jaro se otvíralo, nastalo na poště mnoho práce s poklizením. Paní teta především upravovala v prvním patře světničku, jak ji vůbec říkali „na pokojíčku“. Provětrala ji, dvě mohutné židle i malou pohovku novým povlakem potáhla, aby Vincínek měl svou jarní a letní residenci, kde se ve chládku tak příjemně studovalo, všecku pěkně a pohodlně zřízenu. Před tím však vytáhla z veliké dubové skříně, v rohu stojící, pánĕ poštmistrovu slavnostní uniformu: bílé spodky s portami, červený jako rak fráček s černými sametovými výložky a se stříbrnými knoflíky, klobouk s chocholem, aby na pavlači užily svěžího jarního vánku a rákosky i kartáče zrzavého Matýska.

Také Vobornikovi přibylo tou dobou mnoho práce. Zaměstnával se jako jindy ve své dílně a také tím, když lidé ze vsi nebo z předměstí přišli a požádali, že napsal psaní jejich synům ve světě meškajícím. I mládencům psaní skládal i děvčatům, a to všecko velmi krásně a jadrně. Skoro vždy zadarmo, jen od bohatších vzal maličkost. Soudních a vůbec právnických listin však nepsal. S takovou mu nesměl

nikdo přijít a vždy se vymlouval, že tomu nerozumí, že v tom je samé šibalství a žádná láska křesťanská.

Ale s jarem nastala mu mimořádná práce: vlasatí kluci k němu chodili, aby jim jejich samsonské vlasů požehnání probral a skrátil. A to bylo nemalé dílo. Nejen že chudší chlapci z Voborníkovy ulice, ale také z jiných i ze předměstí jej navštěvovali. Znalť se v tom umění výborně a nic za to nebral, ale každého ještě důtklivým napomenutím nadělil, aby tohoto jarního času ptáků šetřil a hnízda nevybíral. Sám se jich vydatně ujímal, jmenovitě špačků, jimž dovedl výborně chaloupky stavěti. Lidé si je u něho zamlouvali. Kde však měli velikou zahradu nebo sad, o špačky však nedbali, těm sám budky zřizoval, rozumí se — darmo a často i musil požádati, aby směl ty chaloupky zavěsiti. Tak se událo, že pomaloučku ze stavěni budek ptačích měl zrovna tolik, jako ze stříhání rozsochatých chlapců.

Nic ho to neodrazilo. Pomrzel se, ale stavěl dál a roznášel i rozvěšoval. —

„Proto by měli ubožáčkové trpěti," říkal, „protože je mezi lidmi tak málo křesťanské lásky?

Jaká je to jistě radost, když mladý, šťastný páreček do takové pevné chaloupky se ukryje!

Mají tam sucho, hebounko, do hnízda ani krůpěj nepadne, ani vítr nezafouká. A kolem všude zelené haluze, všecko v květu, zlaté světlo po celý Boží den. — A takhle večer, když deštík jim na střechu zabubnuje! A oni sedí a krčí se, zahřívají a hlídají své štěstí, svou budoucí rodinu!"

Takhle mluvil! On, od kterého žena odešla!

A to se, stoje na zadkách svého domku u dvířek své malé zahrádky, tak díval na vršek staré, rozložité hrušky, kde truhlice spoustou listí prokmitala, jako by to těm opeřencům skoro záviděl.

Ta malá jeho zahrádka, oddělená od poštovského dvora vysokou zdí posedem porostlou, byla Vobornikovi s veškerou svou prací jen radostí i odpočinkem. Tu odpoledne ryl, zaléval, plel, tu pod hruškou na drnové lávce z večera sedal a přemýšlel nebo na nebe se díval, nebo, a to obyčejně v neděli odpoledne, v malé besídce v rohu stojící meškal, čítaje. Tu v létě stavěl na stůl džbán piva a vedle něho svou nejmilejší sklenici ze skla brouseného, na jejíž porculánovém víčku uprostřed rokokových malovaných ozdob bylo švábskou literou napsáno:

„Na zdravj hezky
královny česky
Marie Terezky!“

Sklenici tu sám si přinášel, sám odklízel a schovával. Bylo to rodinné dědictví, jehož si nade všecko vážil.

Sem do toho tichého zákoutí, kde bylo hojně stínu, hojně keřů i květů, mladý Pavlovský častěji přicházíval, nežli v zimě do světničky Vobornikovy.

Tam jednou, právě tou dobou, kdy šeřík rozkvétal, událo se něco, co oba, ač měli se dost rádi, ještě více sblížilo, a co jmenovitě Vincencovi hluboko v duši utkvělo.

Bylo to v neděli odpoledne, už hezky po nešporách, kdy paprsky jarního slunce se kmene proskočily do koruny staré hruše, pode kterou Voborník seděl. Byl tu sám, v tichu, šum z ulice sotva chvilemi o zahrádku zavadil.

Starý „Láska“ byl do čtení tak zabrán, že ani Vincence nezpozoroval, který až k němu byl postoupil. Mladík viděl mu na tváři, že je nad obyčej zaujat, ano pohnut. — Hle, teď zrak od knihy na mladém filosofovi utkvěl a již chopiv se mladíkovy ruky, k sobě

ho přitáhl a zvolal: „Tu máš, čti! — Ještě jednou, nahlas!“

Vincenc podíval se, poněkud jsa udiven a zvědav, na nadpis. Byla to Čelakovského báseň: „Otcova blahost“, která tak krásně a vroucně líčí city šťastného otce, jenž zírá na děcko své v klíně mateřině odpočívající.

Mladík, jenž z počátku dosti klidně verše říkal, za nedlouho se rozohňoval, až pak s velikou vroucností přednášel konečnou slohu, z níž mluví pevná víra a blažívá naděje otce vlastence, statného bojovníka v zápase o byti svého lidu, z níž mluví ona veliká, neskonalá láska, která dovedla tiše, bez rozhlašování a slávy veliké oběti i životní blaho obětovati.

„Kdy mnim, že nad naše stkvělejší
dny někdy pozdravíš;
kdy mnim, i ty snad v nejsvětější
že boj se dostavíš;
mou lásku, víru, mé doufání
že přejmeš ty co vlastenec:
Ten luzný cit, v prsou to vlání
sobecký nezná bezženec! —“

An Vincenc tak četl, Voborník opíraje se rukama o lavičku, hleděl do země a jen asi dvakráte zakyvl hlavou. Když rozjařený mladík umlkl, chopil se rukama jeho pravice a pohledl mu do oči.

„Myslil jsem na tebe, Vincínku, když jsem to četl. Mně štěstí nesvědčilo,“ pravil upřímně.

Usmíval se, ale poněkud rozpačitě, jaksi bolně, a bystré oči jeho jako by na okamžik se zakalily.

„Já jsem starý a nikoho nemám — jenom tebe! Zachovej tu lásku a vytrvej!“

Vincenc více neřekl než: „Vytrvám!“

Cítil, jak mu starý přítel stiskl ruku. Víc už nepromluvili, protože na ten okamžik nebyli s to. Ale dobře si porozuměli. Byla to chvíle slibu a zasvěcení bez okázalých a pěkných slov, ale taková chvíle, v niž je celá duše, chvíle, jež rozhoduje o věcech vážných a z niž rodí se osud i dílo budoucnosti.

Když pak soumrak nastal, odebral se Vincenc domů a přičinil se, aby co nejdříve dostal se „na pokojíček". Chtěl býti sám. Vobornik seděl dosud na zahrádce.

V korunách stromů, v houstinách uložila se tma; ptáci umlkli, a vítr se také nehnul. Byl vlažný večer, všude svatý klid a mír, jako by snesla se láska, ten vzácný host ve společnosti lidské, kterého Vobornik všude tak velmi pohřešoval. A teď nejvíce. Vzpomínal na minulá léta. Báseň, která ho tak dojala, vzbudila také vzpominku na jeho manželství neblahé, které mu mnoho let otrávilo, a nic mu nezůstavilo nežli trpkost. Však prchal z kraje těchto upomínek — až na konec stanul v mysli u poštmistrova vnuka. Tu bylo světleji. Jen aby vytrval! Aby nebyl odvrácen od toho, v čem on ho vychovával! Než toho se nelekal. Byl zvláště dnes přesvědčen, že Vincenc zůstane vlastencem, že se neodcizí, že nepřestane působiti, až mezi pány se dostane, až sám bude pánem. Ale jednoho se lekal, z čeho sám měl nejtrpčí zkušenost, a to byla: žena. Myšlénky toho zkušeného muže tíhly přes úzký názor obecný o rodině, samorostlému filosofu tomu nebyla jen základem blaha několika osob, jimž by o nic více nebylo pečovati, nežli o sebe — a pak nabyl přesvědčení, že žena nesouhlasící s mužem svým, tak smýšlejícím, buď všecku jeho činnost ochromí nebo rodinný mír a blaho zničí.

* * *

Tu neděli po sv. Antonínu, odpoledne, vyjel z průjezdu staré pošty páně poštmistrův kočár, do něhož usedli: teta Tini ve slavnostních šatech, bratr poštmistr a vnuk jeho Vincenc. Dnes skoro všecko město bralo se za bránu, do nedalekého panského liboháje, kdež stála nad chladivou studánkou kaplička sv. Antonína. Pouť se tam dnes slavila. Bylo pěkně. Všecka krajina skvěla se ve svěžím jarním rouchu. V před leskl se širý rybník, kolem něhož částečně a pak dále do návrší rozkládal se stinný háj, s něhož na výšině bělal se hraběcí gloriett s praporem zvolna v jasném vzduchu se vlnícím.

Milo kolem se rozhlížeti, a přece by Vincenc raději seděl u Vobornika v tiché zahrádce a když by tam nemohl, doma „na pokojíčku".

Nebývalo mu ve hluku volno a nemiloval tak četné společnosti, ani její povrchní zábavy a rozprávky. Proto se už opatřil společníkem. Měl ho pod kabátem v kapse: svazeček Klicperova „Divadelního almanahu". Již se na to těšil, jak tetiným střeživým zrakům se ztratí a hluboko v háji někde v osamělém místečku se ukryje. Ví o starém buku, kolem něho je taková houštinka — tam nikdo nepřijde.

Tu ho z jeho skrýše vyplašil tetin hlas, někoho horlivě pozdravující — také děd se ukláněl.

Vincenc ohlednuv se spatřil vytáhlou postavu páně Schafranckovu, vážně, důstojně pozdravující, vedle něho živou, od chůze zardělou, potící se paní Agnes, a dále před nimi — ach — tu zrak jeho bezděky déle utkvěl. Pod růžovým slunečníkem mladičká hlava lesklých černých vlasů v lehounkém kloboučku, růží ozdobeném. Růžová zář padla od slunečníku na přibledlou něžnou tvář, jejíž vábné, temné oči upřely se na mladíka. A již zmizel nenadálý ten pěkný zjev. Vůz hrčel dále, zajel do topolové aleje

a brzo na to sklenuly se nad nimi koruny starých dubů, buků i štíhlých habrů, mezi nimiž tu tam prokmital nějaký pavillonek. Dnes také strakatilo se tu obleky různých barev. Staří, mladí, nejvíce však ženský svět procházel se po háji, z jehož hloubi temně zavznívala veselá hudba.

Poštmistr s tetou Tini usadili se venku pod sloupovím restaurace, a nežli se jak náleží uvelebili, Vincenc zmizel. Vykonával svůj tajný plán a nad to teď také prchal a to před Aurelií.

Tušil, že Šafránkovi sejdou se s dědečkem a s tetou. Paní Šafránková by ho zasypala otázkami a hovorem, což by mu vše bylo nepříjemno. Nebo když to by se nestalo, musil by zavésti hovor s Aurelií, a toho se ještě více lekal. Líbila se mu, je pravda, a v duchu sobě přiznal, že je nejhezčí ze všeho města, rád se na ni díval, ale slýchal také o ní, jaká je mluvná, že tuze ráda se baví, ale že je vybíravá a nějak ostra. Kollegové o ní mluvili v tom ohledu s respektem. A on by ji měl nyní baviti! Znal se, domníval se, že by toho nedovedl.

Byl rád, že tak pěkně unikl. Přešel kapličku sv. Antonína, minul letní sál nad ní, kdež hudba hrála a v kole bylo plno, a zanikl v houštinách.

Netušil ani, že Aurelie, jakmile ho zahledla v kočáře, se zaradovala. Šlať dnes do háje na nic se netěšíc; byla mrzuta, nebo jak sama sentimentálně se domnívala, nešťastna. To proto, že byla srdce zcela volného. O filosofském plese byla tak šťastna, neboť vykvetla ji tam láska. Nebylo to sice poprvé, ale jí zdálo se, že nikdy dosud tak vroucně nemilovala. Než zima přešla, s otvírajícím se jarem uvadla její známost. Poznalať, že nezalíbila si toho pravého, že nenašla, co hledala, neboť dostal se na zámek k hraběti nový hofmistr, mladý, sličný jurista, a na

toho za několik neděl nepřestala mysliti a o něm horovati.

Když však prvního května o filosofské slavnosti „majales“, v háji odbývané, valně sobě jí nepovšiml a nad to zaslechla ode družky, že pan hofmistr pronesl se o ni přísně (ale pravdivě), tu zatvrdila se proti němu a rázem zmizel všechen nimbus, v kterém ho její zamilované oči viděly.

Od té doby bylo její srdce osiřelo.

Trudila se, tesknila, toužila.

Teď kmitl se jí před očima synek z pošty v krásném kočáře taženém spřežením bujných koní v kovaném, bohatém řemení.

To ten filosof, který dívek zúmyslně si nevšímá, jim se vyhýbá, který jen vědám se věnuje, o samotě básní. Ósten, který jí pro tyto věci již o filosofském plese bodl, živěji povzbudil její samolibost. Jindy snažila se úsměškem ho odbyti a jsouc galantními mladíky obklopena, měla Vincence za ostýchavého, ano těžkopádného.

Teď v jiném světle začal se jí jeviti.

Zdál se jí býti zvláštním, jinačím nežli všichni ostatní. Jeden jako druhý, lichotný, podajný, ale tento je tak samostatný, mužný — ž á d n é dosud divce se nepokořil!

Nepřestala na něj cestou mysliti. Také jí připadlo, jak matka přes všechno její odporováni ho vždycky chválila.

Začala se na háj těšiti, byla dychtiva na setkání s poštmistrovými. — Zarazila se však nemálo, když Vincence u děda nezastala. Schvalně odešel, nechce se s ní setkati. Hrdost její živě se ozvala. — Usedla, uminivši si svatosvatě, že se po něm neohledne. — Než za chvíli byla ráda, když družka se u ní zastavila Odešla s ní do letního sálu, však neměla tu žádného

stání — odbyla všechny, kteří přikvapili poprosit ji o taneček, a zašla s družkou do háje. Přechodila všechny stezky, „aby se tanci vyhnula“, a přece dychtivě čekala na každé zahnutí lesní cestičky, nespatří-li tam . . . Nechtěla se ani sobě přiznati, že Vincence — zapírala si . . . Tak značná doba minula, až pak sobě vzpomněla, že čas, aby také matce se ukázala. Zahledla ji dole za restauraci pod buky s paní Vorlikovou. Obě pani s někým se tam právě zastavily. Aurelii zasvitlo v očích a srdce hlasitěji se ozvalo. Zrychlila krok, nevědouc. — Ano, byl to on, Vincenc, s knížkou v ruce.

Vyplašen prve výletníky ze svého úkrytu, spěchal v opačnou stranu háje, kde o podobném zátiší věděl, a tou nešťastnou cestou zahledla ho teta procházející se s paní Šafránkovou. Zahledla, zavolala, nebylo zbyti. — Zastavil se.

A teď přibližila se, jako by s nebe se snesla, ta, před kterou se ukrýval, Aurelie. Pomátl se poněkud; ani nevěděl, co a jak se stalo, a již podal moralně donucen panně Aurelii rámě, aby zavedl ji k tanečnímu sálu. To mu teta se Šafránkovou udělaly! Ještě se jednou v rozpacích ohledl. Viděl tetu i matku Aureliinu, any usmívavě za nimi hledí.

Což kdyby slyšel, jak paní Agnes, všecka blažena, nadšeně zvolala: „Jak jim to sluší!“ a viděl, jak teta usmívajíc se přikývla!

Z počátku nebyl s to, aby promluvil, až konečně vzmohl se na otázku, kterou cestičkou Aurelie přeje sobě dojíti sálu. Sám mířil na tu nejkratší, ona však upřevši naň temné oči s jímavým úsměvem pravila:

„Tou nejdelší, abych vás hodně potrestala.“

Tak to začalo, a skončilo, že mladý filosof vrátil se na pokojíček všecek vzrušený. Krev, která se mu

v háji bouřila, sic usadila se, ale dlouho to trvalo, nežli usnul. Dobře to s ním dopadlo, nad očekávání. Byl sám s sebou spokojen.

Nestalo se to, čeho se obával. Aurelie není tak zlá, jak o ní slýchal, aniž tak povrchní, jak se domýšlel. Zavedla tak pěkně hovor na písemnictví, rozprávěla rozvážně a poslouchala s účastenstvím, když mladý filosof o zalíbeném předmětu plynně a živě se rozhovořil. Ach ovšem, že znala jen německé spisy!

To ho zamrzelo, a ještě více to, když ukázal jí českou knížku, že štiplavě o českém čtení se vyslovila. Než jak se zarazila, uzřevši, ana Vincencovi náhle živá červeň vystupuje z líce do čela, jak v očích se mu zablesklo a jak klidný a vážný jinak mladík živě po ní se obrátil, a jak horlivě začal jí vymlouvati její bludné mínění a ji poučovati! Jindy by se tomu snad zasmála, dnes ho však se zalíbením poslouchala. Měla však více potěšení z rozohněného mladíka, jenž se jí toho okamžiku milým zdál, nežli z jeho řeči, z které si mnoho nezapamatovala. Není takový nepřítel ženských, jak o něm povídali, ale v tom nelhali, co o jeho vzdělání slyšela.

Hovor jeho lišil se nápadně ode všech, na jaké byla zvykla. Snad by jí jindy byl nudil, dnes jí to nad míru bavilo. Ale pevný je! Jak zatáčela řeč. — Jiní by již lásku vyznávali, on jako by nerozuměl, přešel dál a nepronesl ani jediné poklony, kterými jiní až do omrzení a nudy ji dařili. A hezčí je, nežli si myslila. Nespatřilať ho dosud nikdy tak zblízka. Jak se vzpřímil, jak vynesl hlavu, když těch českých knih hájil!

Tak Aurelie na lůžku rozvažovala, a připadlo jí také, co matka, když se domů navrátili, povídala. Vincínka z pošty velebíc: „Jaký to hodný, roztomilý mladík a z jaké rodiny a co všechno zdědí!“

Aurelie nebyla už tak nešťastnou, ač spokojena také nebyla. Zvykla na rychlá vítězství. Dnes poprvé jinak domů se vrátila. Štěstí opustilo ji, filosof z pošty nepoddal se ji na ráz jako všichni ostatní. Tížilo ji to, budíc zároveň živější žádost samolibého srdce. Ve všech, které dle domnění ráda měla, sklamala se, všichni stali se ji lhostejnými. U Vincence naopak. Smála se mu, a hle, teď přichází jí pořád na mysl a nepřipadlo ji, aby ho tak v duchu odbývala jako někdy. Odtud nebylo u ní daleko „k horoucí lásce" a ku domnění, „že to je ten pravý, vyvolený, po kterém toužila a kterého hledala".

VI.

Jen teta Tini a starý Vobornik „Láska" počítali, jak rychle čas utíká. A tesknĕ počítali, poněvadž počítali na to, že bude se jim rozloučiti s jejich nejmilejším Vincinkem. Ten však pilně pracoval, připravuje se na zkoušky, a když čas jejich nastal, odbyl je tak, že mu zatroubili a zabubnovali. Absolvovanému filosofu svět se otvíral, a rozumí se, že pomýšlel na Prahu. Ne tak dědeček.

„Jsem stár," říkával, „a dlouho mne tu nebude. Přál bych Vincinkovi, aby studoval, když má k tomu takovou lásku, ale nechci, aby pošta přišla do cizích rukou. Na sto let má ji náš rod, ať ji má také nadále. Vincinek se teď dost vzdělal a více co potřebuje; nyní ať praktikuje v budoucím svém povolání —"

To byla jeho vůle, na velký zármutek vnuka, jenž na poštu neměl ani pomyšlení. Však prosby a domluvy tetiny a Vincinkovy tolik vymohly, že dovolil aspoň na čas další studie, ale rozumí se samo sebou, že práva. Vincenc po filosofii, zvláště po filologii

toužil. Jak děda znal, neodvážil se o milé mu vědě ani hlesnouti a přijal — práva, těše se tou nadějí, že zbude mu dosti času, který by zasvětil zamilovanému studiu. Vincenc odjezdu se nelekal. Nebude mu ovšem snadno rozloučiti se s domovem, ale rozchod usnadňovala mu Praha, které dosud neviděl, o které tolik četl a blouznil. Prázdnin po svém dobře užíval. Meškal skoro neustále „na pokojíčku" u knih nebo v sousední zahrádce u Vobornika.

Listí v zámeckém parku žloutlo a tiše k zemi padalo. Nastal podzim, jasný, plný slunečního svitu. Teta Tini měla nyní plné ruce práce. Chystalať Vincínkovi potřebné i nepotřebné věci do Prahy, malou to výbavu, jmenovitě pokud se prádla týče. Všecko bylo z brusu nové, hebounké, hladké jako nevěstě. Činila to horlivě, zhusta povzdychujíc. Veliká starost byla také o byt, ale té sprostil je páter Staroveský, an se jim nabídl, že Vincinkovi se postará o něj u své ovdovělé sestry, kterou tím časem také hodlal navštíviti.

Pavlovský ochotně a rád přijal.

„Ale Vincinek rád si zahraje na klavír, a nerada bych, aby se zanedbal. Ráčíte vědět, že pěkně hraje," vzpomněla teta Vorliková.

„U sestry ovšem není klaviru. Ostatně nebude v Praze o ten nástroj zle. Postarám se o to —"

Tak byl umluven den, kterého by se P. Staroveský s Vincínkem do Prahy vydali. Mladému Pavlovskému nastala ještě jedna, jemu ne zrovna příjemná věc: odbyti sobě v některých přednějších domech návštěvy na rozloučenou. V seznamu jich, tetou pořízeném, na předním místě udán dům, na jehož průčelí skvěla se zlatou literou na černé tabuli firma: „Quodvultdeus Schafraneck" — Zvolna stoupal do prvního patra, do bytu kupcova, a srdce se mu

hlasitěji ozvalo. Ne že by se lekal rozloučení a zármutku. Sám dobře nevěděl proč. —

Přivítání paní Šafránkové ho zarazilo; vítala ho s takovou okázalou radostí, že nastávající jurista byl až v rozpacích. Vedla jej bytem krásně zařízeným až do nádherného, parádního pokoje, omluvila nepřítomnost manžela svého, a dala zavolati Aurelii. Přišla ve vkusném ano až bohatém domácím obleku. Bylo patrno, že nejde z kuchyně. Hovor vedla hlavně paní Šafránková, živě litujíc odchodu mladého Pavlovského — až pak náhle povstavši, omluvila se na chvilku nutnou jakousi prací, a zmizela. A teď nastal Vincencovi těžký okamžik. Aurelie chtěla se vlastně na něj hněvati. Nadálať se, že po pouti sv.-Antonínské bude k ní jinači. Věru že byl; všímal si jí, ovšem beze všeho vroucího pohnutí, jaké ona sobě přála. Již se jí nebál, nevyhýbal, ano rád s ní promluvil, a bylo mu s uspokojením, že s ní dobře vychází a s ní tak se baví, jak by se byl nikdy nenadál. Aurelie však chtěla více. A že pořád nezabočoval na dráhu, jak si přála, popuzovalo ji, dráždilo, až se jí opravdu zdálo, že je zamilována, a to velice nešťastně. Pozorovala sice, že mu není lhostejna, ale to žádostivé, těkavé mysli nestačilo.

Teď přichází se ten pevný, neoblomný rozloučit a již za dlouhý čas ho nespatří. Aurelie byla smutna.

Vincenc hleděl na nachýlenou tu hlavičku, na spanilé, přibledlé líčko. Prve, jak ji v tom domácím obleku zahledl, velmi se mu zalíbila, teď ho dojímala. To bylo nebezpečno.

Paní Agnes neměla zrovna tak nutnou a důležitou práci. V kuchyni jen se otočivši vracela se ne do parádního pokoje, ale do světnice, odkud však ihned vyběhla na síň, kdež na schodech ozvaly se kroky. Znala je. Zastavila pana Šafránka, jenž v čisté ná-

prsence jako křída a ve vyšívané čepici se zlatým střapcem nahoru se bral.

„Už, prosím tě, Quodvult, nechoď! Nechme ty děti, aby si mohly naposled ještě promluvit —“

Chtěl něco namitnouti, ale paní manželka mu zkrátka a dobře vyložila, dokládajíc se hlavně Aurelkou, že pan Quodvult poslechl a se navrátil. Žena jeho vešla zase do světnice a když pak za chvíli stanula v parádním pokoji, neseděly už „děti“ na křeslech, ale stály u okna, na němž ležel rozevřený památník a vedle něho péro. Mladý Pavlovský na odchod připravený byl nějak zardělý a schovával právě bílý lístek se zlatou ořízkou.

Nic se paní Agnes nedivila, že když odešel, Aurelie dala se do pláče. Neptala se jí, nezdržovala, když dívka kvapně do vedlejšího pokojíku odběhla. Do budoucna počítající Šafránková byla spokojena. Podivila by se však, kdyby věděla, co v nitru dceřině prudce se ozývá: „A ještě se nevyznal! — To je skála!“

Tak s ním jednala, že mohl, že musil poznati, co v nitru jejím se děje. Zdálo se sic, že není tak klidný, ano že ho to velice dojalo, když ho poprosila, aby jí něco do památníku napsal a dodala usmívajíc se:

„Ale česky! — Já se už dala na pokání —“ a přece, přece odešel, aniž by slůvkem se prozradil. Kdyby věděla, jak Vincencovi bylo! Po celý den nemohl se toho dojmu zbaviti a myslil na Aurelii. To bylo dnes něco jiného, než tenkráte po pouti sv.-Antonínské. Dlouho hleděl na památní list, který od ní obdržel, nežli jej do knihy uložil, a dlouho mu znělo v uších tesknè, chvějící se: „A vy na nás zapomenete!“

Ach byl to den samého pohnutí. Dědeček jaksi zaražen, teta smutna. A ještě někdo byl zaražen — to „Láska“ Vobornik. Kladivo ani vesele nezadrnčelo a dílnou nezvučelo dnes obvyklé „Kdo pak bude pro vás plakat —“

Brzo přestav pracovati odešel do zahrádky. Tam už také bylo smutno. Květy svadly, listí padalo. Tam Vincenc přišel před večerem a za soumraku měl se k odchodu. Když mu Vobornik podal ruku, promluvil: „Tak už musíš do světa jako špačíček. Neztratíš se tam. Jen se naší věci neztrať — a na mne nezapomeň!“ Hlas se mu třásl.

Záhy ráno za svítání probudil se Vincenc naposled „na pokojíčku“. Všecko bylo připraveno, dole již bylo slyšeti hlasy, kroky a hrkot kočáru, který vystrkovali. Naposled rozhlédl se mladík nevelkou, milou to prostorou, kde tolik spokojených chvilek zažil. Zrak jeho utkvěl na všem: na nábytku, na několika kolorovaných mědirytinách, na výklenku, v němž byla malá, železná dvířka, jichž po léta nikdo neotevřel — pak vyšed ven, zamířil také do „císařských“ pokojů, aby na ně posledně se podíval a s nimi se rozloučil. A jak vstoupil do popelavého, a ovanul jej jeho vzduch a zahlédl křeslo císaře Josefa, mihl se mu tu naposled milý Růženčin obraz jako ozářený. Ale bledý, vzdálený. Nevěděl, že ve dveřích stanula teta Tini, že na něj žalostně hledí, myslíc sobě: „Chudáček, loučí se —“

Když se pak ohlédl, slz nezadržela ... Plačic objala ho; on pak vida tolik lásky, neubránil se také slzám.

Dole čekala všechna čeleď. I Konvalinka přihopkoval, ač bylo na roznášení listů ještě příliš časně. Přišli se všichni rozloučit s „panem Vincencem“, jenž bude jednou jejich „pantatinkem“. Bartoň už

zapřáhl a sedí důstojně na kozlíku. Poveze mladého pána až do Prahy. Když přišel P. Staroveský, nastalo vlastní loučení. Již vymknul se Vincenc náruči tetinu i dědečkovu, již vyšel ven, tu sobě vzpomněl, že nechal na pokojíčku atestaci, kterou nechtěl dáti do kufru, ale nésti ji na radu Staroveského na prsou v kapse. Vrátil se kus, teta však byla rychlejší.

Toho se Konvalinka velice zalekl a v duchu zavzdychal: „Pán Bůh nedej nějaké neštěstí. Tohle není nic dobrého."

Stoupaje do vozu, spatřil Vincenc Vobornika před domem stojícího. Rozběhl se k němu a tiskl mu ještě jednou naposled ruku.

A tam nad firmou „Quodvultdeus Schafraneck —" otevřelo se okno, v něm mihla se sličná hlavička, k poště upřeně hledící. —

Vincenc ji poznal a nitro se mu nějak sevřelo. Bartoň trhl oprati, koně vyjeli a za nedlouhlo ocitl se povoz na silnici. Bylo podzimní jitro. Vzduch byl jasný ale studený, slunce vycházelo. Přes bělavou silnici vrhaly žloutnoucí topole obrovské stíny. Vincenc tentokráte opravdu cestoval, jenže ne s takovou touhou, jako tenkráte, když Růženku vyváželi. Dnes mysl jeho nespěla s vozem, ale kvapila zpět.

* * *

Teta Vorlíková sotva se P. Staroveského samou dychtivostí dočkala. Když pak z Prahy se vrátil, bylo mu se podrobiti velice důkladnému referatu o veškeré jízdě do Prahy, sumou o všem, co se Vincinka týkalo. Starý professor strávil s tím celý večer na staré poště. Vyličil hlavně byt mladého juristy a přes to ještě bylo mu zodpovídati přečetné otázky tetiny. Byla mnohem spokojenější, když dověděla se, že Vincinkovi

se nestýská, že se opravdu pranic nespadl, naopak, že Praha velice se mu líbí a jemu slouží.

Dědeček až hlavou zakroutil, slyše, jak vnuk po Praze toužil, jak by byl hned prvního dne nejraději chtěl všecko přehlednouti, hlavně Staroměstské náměstí, most, Hradčany i Vyšehrad, že shání jen co starobylého a památného.

Hned druhého dne byla paní Šafránková návštěvou na staré poště a ve všem hovoru nejčastěji ozývalo se jméno Aurelie a Vincinka, o němž paní kupcová s nemalým účastenstvím rozprávěla. Vůbec teď častěji na poštu zavítala a lidé se tomu divili, jak se známost její s tetou Vorlíkovou ve přátelství mění. Teta Tini dobře Šafránkové rozuměla. Zmínila se také o tom bratru poštmistrovi. Ten sice minil, to že ještě v dalekém poli, že těžko napřed něco ustanoviti, než jak věci jsou, že to není nic nemožného. Z praktického ohledu nebylo co namítati. Teta Tini i proto souhlasila, že Aurelie se jí podobala; pak mělo váhy také to, co paní Šafránková o Vincinkovi jmenovitě o posledním rozchodu naznačila, jsouc přesvědčena, že „děti" se mají rády.

Aurelie v tužbě své potěšila se, ana matka z pošty přinesla pozdrav a poručení od mladého Pavlovského, hned jak domů poprvé psal.

„Však také jiným zajisté vzkázal," mínila dcerka „Nikomu, jen svým a nám, žádnému jinému."

Psaní chodila z Prahy velmi často, poněvadž si teta tak vyžádala Kdykoliv přišlo, rozveselila se, a byla-li toho dne společnost, zahrála sama bez požádání ruský marš a to velmi čile a živě. Kdykoliv teď pošta přijela a Konvalinka začal listy roznášeti, vyšel Voborník před dům. Jindy si pošty nevšímal. Teď na Konvalinku volal zdaleka, přišlo-li co. A když mužík rukou pokynuv, že ano, a přihopkovav nožky vymrštil.

a z brašny na ni postavené psaní vyňal, tu „Láska“ vyjasnil vážnou tvář a rozveselil se, že bylo u něho až s podivením. To všecko působil Vincencův list. Domů podával zprávy celkem všední, „Láskovi“ se zpovídal a líčil dojmy srdce svého. Psal „milému příteli a vlastenci“ o Praze, jak v ní zaplesal a se kormoutil, s jakými shledal se vlastenci, jak často chodí do českého knihoskladu a divadla, do musea, jak čte a studuje a jak všude na těch místech a v těch společnostech na něj vzpomíná a sobě přeje, kdyby také on tu byl a že se už na to těší, jak mu bude, až se sejdou, vypravovati.

Za nedlouho mu několik knížek poslal a v listě zevrubněji vypravoval o nových svých známostech. V kolleji spřátelil se s juristou Metlickým, horlivým vlastencem, s kterým chodívá na památná místa pražská, pak do českého divadla a do kavárny, kde jsou všechny české listy a kde poznal mimo mnohé vlastence také několik spisovatelů, o kterých Vobornikovi zevrubněji psal, věda, že se mu tím velice zavděčí. Tu také seznámil se s theologem Matušovským, který dle všeho naň veliký dojem učinil. Mluvil o něm obšírněji, ano s nadšením, chvále jeho ducha i srdce, jeho nadání spisovatelské, které, ovšem pod cizím jménem, znamenitě osvědčil. Starého „Lásku“ velice rozradoval, oznamuje, že také o něm všem známým a zvláště Matušovskému vypravoval, a že ho všichni srdečně pozdravují.

Listy Vincencovy na starou poštu a Vobornikovi zasýlané se doplňovaly. V nich upřímně se vyznal, jak na ně často vzpomíná, jen to zamlčel, že též Aurelku jmenovitě první čas na mysli míval a dosud míval.

A ještě něco pak zamlčel; že spatřil opět líbý zjev svatomikulášského večera, že uviděl Růženku a že se s ní shledal.

VII.

Mladý Pavlovský byl v Praze spokojen.

Žil, nedostatku neznaje, v úplné volnosti, kteréž jen dobře užíval ke svému vzdělání. Studoval-li pilně doma, kde mu odměřovali, ano jej zdržovali od nepřebraného věd pokladu, studoval teď teprve, an stanul u samého zdroje. Bylo mu jako mladému plavčíkovi, když přiveden na pobřeží, shledne nesmírnost a velebu širého oceanu, po němž duše jeho prahnula. A Vincenc se na něj pustil, ovšem ne tou drahou, kterou mu děd ustanovil, ale svou, kterou si duše jeho vyvolila.

Práva celkem zanedbával. Za to tím horlivěji a se zápalem pracoval, aby vnikl v život zašlého světa klassického, té báječné, luzné výspy, plné krás a věčně působivých vznětů, jež ač mlhou přemnohých století pozastřena, plavce ducha po věky bude vábiti.

Vedle minulosti římské a hellenské byla ještě jedna, jež rovněž mocně a působivě poutala mladého juristu. Byla to zašlá doba vlastního jeho národa, jehož jazyk, obecně tenkráte postrkovaný a zanedbávaný, tak miloval a v něm se vzdělával. A když pružina neunavného ducha usilovnou praci ochabovala, zasedl ku zalíbenému klaviru, který mu P. Staroveský opatřil, nebo zašel do kavárny „u Komárků“, kdež sedali sami vlastenci, kdež se mluvilo se zápalem o každém zjevu literárním a národního života, kdež všechny sbližovala jedna láska a jedna naděje.

Vincenc byl ve své práci a ve svém snažení šťasten. Ale někdy vyvstávala mu chmura, černé pomyšlení, jak bude, až děd řekne: „Teď už dost! Pojď a buď poštmistrem!“

Nechati studia! Zavřiti se do malé, temné kanceláře, psáti výkazy, seznamy a recepisy, počitati účty, spravovati povozy, dohlížeti na čeládku, postiliony!

Ale na jednom místě na vše to nikdy nevzpomněl. Trapné ty myšlénky nikdy mu nepřipadly v neděli nebo ve svátek odpoledne, jež byla zasvěcena tenkráte české muse dramatické. O českém představeni ve stavovském divadle na vše zapominal, tu býval jako na jiném světě. Než jednou přece i na samý ten svět na prknech zapomněl, a odvrátil se od kouzelných vil „Čarovného závoje“, který právě v převodu Tylově dávali.

Jiné zjevení spatřil. Růženka snů jeho a vzpomínek seděla tu, pilně hru pozorujíc. Zjevila se mu tak nenadále jako tenkráte v popelavém císařském pokoji, a zjev její působil ne méně. Obraz její, který Vincencovi z duše nevymizel, jehož lahodné barvy však se zmírnily, ano bledly, oživl rázem. Tam je skutečný, opravdivý, a mladému juristovi zdálo se, jako by byl v plnějším světle než všecko kolem. Není to klam — toť ona! Z toho představeni jen málo věděl, a když je skončili, dobře si Růženky všímal, aby zrakům jeho nezmizela. Na blízko ji dostati se nebylo možná, proto pospíchal ven, kdež stál a čekal. Ah, hle, přehledl ji. Tam již kráčí s nějakou pani. Vincenc šel za nimi, ale ne daleko. Zastavil se, když ony se zastavily s nějakým pánem. Poznal ho; byl to bohoslovec Matušovský. Ten je zná! Vincenc se zaradoval a čekal, až přítel se od nich rozloučí. Šly dále, Matušovský však také s nimi. Zmizeli za rohem. Vincenc přemýšlel, pak obrátiv se zamířil ku starému ungeltu, kdež hned v pravo při vchodu se strany svatojakubské byla kavárna „U Komárků“. Sešlo se tam již mnoho známých, jichž čím dále tím

více z divadla přibývalo. Rozmlouvali o dnešním představení. Mladý Pavlovský, jenž jindy pozorně naslouchal i horlivě hovořil, mlčel. Dnes byl roztržit a neměl stání. Nápadně záhy odešel. Zamířil ku Klementinu, kdež před vraty do semináře vedoucími za chvíli sem a tam přecházel. Patrně na Matušovského čekal. Bylo již hezky chladno a připozdívalo se. Konečně si toho také Vincenc povšimnul. Zašel si k fortnýři otázat se, přišel-li už pan Matušovský z města.

„Už hodnou chvíli je doma — jak pak ne —“.

Vincenc tedy špatně počítal. Vrátil se domů. Musil míti strpení do zítřejšího dne, kterého za vhodné chvíle navštívil přítele v semináři. Odváděl mu knihu, kterou ostatně nepřečetl a za řeči jen tak prohodil, že ho včera po divadle zahledl s dámami. Tu však cítil, že se mu asi líce rozžehuje červánkem. Mladý theolog, statné, pěkné postavy a pěknější ještě mužné tváře, si toho nepovšimnul.

„Ah to byla teta se sestřenicí. Šel jsem jim naproti —“

„Pannu sestřenici znám —“

A tím slovem našel cestu k Růžence, ku svému osudu. Ostatní je samozřejmo. Matušovský za své návštěvy nejbližše příští zmínil se tetě, sestře své babičky, o mladém Pavlovském, jenž mu byl pověděl jak sestřenku jeho poznal, a teta, sotva uslyšela, ihned Vincence pozvala, horlivě Matušovskému přikazujíc, aby přítele svého příště na jisto přivedl. A tak se stalo. Vincenc seznámil se s vlídnou a milou stařenkou, kteráž, protože vnučku svou nad jiné milovala, pohostinnost poštmistrových, Růžence prokázanou, příliš cenila. Od ní také dověděl se, že ji P. Staroveský, „známý z mladých let“, navštívil. Mrzelo ji, že mladého pána z pošty k ní neuvedl, ba o něm se

ani nezminil. Vincenc mohl se tomu také diviti; té chvíle však divil se Růžence, která ho tak prostomile, srdečně přivítala. Za rok jak se změnila! — Měl ji na mysli, jak na křesle císaře Josefa sedřímla, spíš děcko než panna. — Hle, jak za tu dobu rozkvetla a líbě zmohutněla! A přece ještě panenka, rozmilé děcko! —

To by byla pro tetu Tini novina!

Hned jak Vincínkovi do Prahy první list psala, vyptávala se, neviděl-li snad Růženčinu babičku. Tou otázkou chtěla vlastně vyzvěděti, setkal-li se s ní P. Staroveský a byl-li u ní návštěvou. Doma o tom nic nepověděl a přímo ptáti se nechtěla. Vincenc tenkráte tetě oznámil, že on s panem professorem tam nebyli, a že se o staré paní nezminil. On pak, Vincenc, že s ní jinak se nesetkal, aniž že její adressy zná.

Teď, když to všecko věděl, pěkně mlčel a nic tetě nepsal, nepováživ, jaké by jí potěšení tím způsobil. Vzpomněl ovšem na to, aby tak učinil; ponejprv odložil, pak si pomyslil, že to všecko vypoví, až přijede domů.

* * *

Vincencovi zdálo se, že u nich doma „na pokojíčku" je nejútulnější, že tam je pobyt nejpříjemnější. Teď počínalo se mu také jinde líbiti, a to v bytu paní Všeborové, babičky toho svatomikulášského andělíčka. Byt ten na Novém městě ve Smečkách nebyl ani nádherný, ani příliš prostranný. Dva světlé pokoje, jeden větší, druhý menší, stačily dobře staré paní, která kromě pense měla nějaké jmění, ač nikoliv značné. Pečliva jsouc o blaho svých, přiměla dceru svou, že jí dospívající Růženku do Prahy po-

slala, aby děvče vzdělání své doplnilo. Sotva tu od podzimu meškala a již stařenka prohlásila, že Růženku víc od sebe nepusti. —

Vincenc je podruhé navštívil opět s přítelem Matušovským, a jak přišla řeč na hudbu, nabídla babička Vincencovi ochotně svůj klavír, který opravdu byl pěkný, k volnému užívání, a to tím ochotněji, poněvadž pozorovala, že mladý Pavlovský se svým není spokojen. Po třeti přišel ještě s Matušovským, pak už sám, poněvadž se mu čas po každé s návštěvou bohoslovcovou dobře neshodoval, pak že už počal častěji do Smeček docházeti, což Matušovskému ze semináře nebylo možná, a pak, že již raději meškal sám v tom tichém, milém bytě s vlídnou stařenkou a rozmilou její vnučkou. Jaké štěsti, že v druhém pokoji měli tak pěkný a dobrý klavír! Jinak by jich ani tak často nespatřil, ačkoliv ani to mu ponenáhlu již nedostačovalo.

Kdykoliv se tam ubíral, cestou na jiného nemyslil, než zastane-li Růženku doma. Když očekávání jeho se nesplnilo, těžce to nesl, a tu obyčejně hned odebral se ku klavíru. Osamotněv však, ve hře často ustával, a pausy ty trvaly dosti dlouho. Prsty na klávesách mu spočívaly, a jsa o lenoch židle opřen, rozhlížel se pobožně. V tom pokojíku bledomodře malovaném bylo nějak jinak nežli všude jinde, tak jako posvátně. Všecko mu Růženku připomínalo: Těch kláves její prsty se dotýkaly, tam její pěkně řezaná schránka na knihy, vedle na stěně vyšívaný koš její práce a naproti klavíru visí mezi rytinami podvečerních dvou krajin obrázek, na který Vincenc o samotě dlouho hledíval, a často až k němu docházel.

Bylo to nevelké akvarelové poprsí, podobizna mladičkého děvčátka, práce utěšená provedením i

předmětem. Malý to andílek světlých, hebounkých vlásků, z nichž volně na ramínka splývajících prohlédala nad čelem bělomodrá stužka. Velké, pěkné oči hledí tak dětsky naivně, tak prostomile, svěží líčko jemným rumělcem prokvetá — sumou krásné, rozmilé dítě. Bylo to poupátko, ze kterého Růženka rozkvetla. Ó těch pěkných, zimních odpolední!

Jak mile čas ubíhal ve společnosti té stařenky a jaré dívčiny! Té srdečnosti nikde neshledal, leda doma! Byl tu jako jejich, jako člen rodiny. Paní Všeborová chovala se k němu rovnou srdečností jako teta Tini tenkráte k Růžence. „Staročeška", řekl by Vobornik. Mladému juristovi také lahodilo, že v té milé domácnosti jen po česku se rozprávělo. Bezděky připadl mu na mysl dům pánů Šafránkův, kde bylo slýchati hovor cizí, nebo mateřštinu cizími slovy netvorně zbědovanou.

A pak když Aurelii vedle přirozené, veselé a srdečné Růženky v duchu postavil! Omámivý záchvat, který se ho nezkušeného za loučení s Aurelií zmocnil, zmizel nadobro jako opojení, a teď už ani jednou nevyňal z knihy její pamětní list, aby se na něj podíval.

Mladý Pavlovský z počátku sám sobě bránil a nedocházel k paní Všeborové tak často, jak by si toho jeho srdce přálo, ač věděl, že je rád vídán. Teď už povoluje, častěji měřil cestu na Nové město, i za husté chumelenice. Když dvorem přešed pavlači k tichému bytu docházel, srdce mu živěji tukalo, a jak do útulného pokoje vstoupil, a Růženku sličnou a svěží jako z rána květ zahledl, když vlídně, vesele ho vítala, zavřel se za ním všecken svět Zapomínal na všecko, neuvažoval, jenom blaženě vnímal.

A to je toliko v pravém štěstí. Nevíme, že je s námi.

Pak už probouzelo se Vincencovi přání, kdyby tak někdy s Růženkou o samotě, podle srdce mohl promluviti. V tom však nebylo mu přáno. Spíše stávalo se, že začasté ji doma ani nezastal. Někdy setkal se tu s přítelem Matušovským a tu rozpředla se obyčejně čilá zábava, kterou hlavně mladý, duchaplný bohoslovec udržoval. Když přišli za hovoru na národnost, jevil tolik rozhledu a důvěry, mluvil tak rozhodně, mužně a vroucně, že Růžence ani nedutající rděly se tváře, jak s účastenstvím a s nadšením naslouchala.

Vincenc dával také uznání své a souhlas na jevo beze vší žárlivosti, rád uznávaje duševní sílu přítelovu a raduje se v duchu nejvíce z Růženky, jejíž vroucnost u smýšlení národním ho blažila. Jednou, když mu odváděla časopis „Jindy a nyní", který jí půjčoval, tázal se, co se jí v části té nejlépe líbilo.

„Je tam báseň, velmi dojemná. Četla jsem ji několikráte," přiznala se dívka.

„Ah — toť od ‚Bolemíra' —" pravil Vincenc.

„Znáte-li toho básníka?"

„Jak bych ho neznal, vy také —"

Růženka myslila, že žertuje.

„Aj, vy že byste nevěděla, kdo je ‚Bolemír'? Že za tím pseudonymem skrývá se váš bratránek, náš Matušovský? —"

Až se podivil, jak tato zpráva Růženku překvapila.

„Panno Růženko, vy jste opravdu nevěděla? Což vám nikdy nepověděl —"

Zakroutila hlavičkou.

„A není to první báseň," pokračoval Vincenc.

„Ale — že by Vavřinec — nikdy mně — ani babičce nic neřekl!"

Když pak dal se Vincenc o Matušovského činnosti literární s paní Všeborovou do řeči, také ji nemálo překvapil svou zprávou.

„Škoda ho tam," povzdychla stařenka. „Neni tam beztoho tuze rád. Je to samostatný duch a přeškoda, že tíseň, zlé poměry i nerozumná žádost jeho matky ho tam zavřely —"

Od té doby mladý Pavlovský ctil Matušovského ještě více. Domnival se vždy, že z náklonnosti vstoupil do semináře. Hle, on obětí. A jak vše mužně nese! Nikomu ani nepožaloval, nezasteskl! Nikdo by neřekl, že ten statný a rázný theolog dovedl by tak vroucí, dojemné verše napsati, že by Matušovský mohl býti Bolemirem. On opravdu ukryl se za tento pseudonym, aby smělému duchu, vysoko se nesoucímu i vroucímu srdci nepoznán uvolnil. I svým nejbližším, babičce a Růžence, se utajil! Sám a sám, nelitován, s nikým se neděle, chce trpký osud svůj snášeti.

VIII.

Zima mladému Pavlovskému velmi rychle a mile uběhla. Teta Tini už počítala, jak dlouho do Velikonoc, na něž Vobornik chystaje špačkům budky, také často a rád myslil. Hoši počali se mu již trousiti, aby jim hustohusté pačesy probral a skrátil. Jaro se blížilo. Letos především myslil na poštmistrova juristu. Radoval se z každého jeho listu, nejvíce však z posledního, poněvadž byl předně: poslední před Velikonocí a podruhé, že v něm dočetl se zprávy jako v žádném dosud. Zrovna o těchto věcech chtěl Vincínka vziti na paškál, až přijede teď na svátky — a hle, on začal sám.

Byla to kapitola o ženských. A Vincenc psal, jak panny a pani v Praze počínají se měniti ve svém smýšlení národním, jak už všechny nečtou jen Hellův „Taschenbuch der Liebe und Freundschaft" a jiné toho druhu spisy, ale také již naše knižky, naše časopisy, jak nestydí se již venku, ve společnosti mateřským jazykem promluviti, jak jmenovitě přemnoho jich přišlo letos na barvířský*) ostrov do „českého bálu", i také takové, které jindy se smály, že by sice šly, ale že se boji zkoušky z Jungmannova slovníku, z něhož prý výbor každého vstupujícího u dveří vyslýchá.

„Ano, ano, máš pravdu, milý hochu. To nám pomůže!" pomyslil „Láska", přehlížeje znova místo ve psaní Vincencově, kdež vyslovena byla myšlénka toho smyslu. „Ano — a tuze! Až dcery naše budou míti smysl pro věci vznešenější, pro osud svého jazyka a nejen pro modu a šperk, až matky naše zaslibovati budou své děti národu svému, pak sesilíme od kořene. A dej ti pánbůh!"

To myslil na Vincence v duchu se usmívaje, že už ho ten živý oheň stihl, že už si snad vyvolil jednu z těch vlastenek, o kterých se tak rozepsal, ale že se ještě taji.

Proto se brzo po té jednoho večera rozhorlil, když v hospodě „u Pěničků", kam si na chvilku zašel, zaslechl, jak se u Šafránků na mladého Pavlovského těší a na něho si myslí, že paní Agnes o tom mluví, jak by to bylo už uděláno a hotovo, a že teta Vorlíková také ani nezapírá ani nevymlouvá.

„To tak! To by byla láska!" zahučel Voborník a v duchu pomyslil: „Všecko by pokazila!"

Vincenc ani netušil, co již v rodném městě řeči

*) Žofínský.

padlo, nežli domů na svátky přijel, nepomyslil, jak jej Aurelie dychtivě očekává. Dojížděje za hlaholu trubky Bartoňovy ku staré poště, neohledl se již tam k tomu otevřenému oknu nade štítem „Quodvultdeus Schafraneck“, kdež vyhlížela Aurelie s matinkou, kdež nad nimi stál pan Quodvult ve vyšívané čepičce se zlatým střapcem. Za to ještě toho večera odběhl na chvíli k Vobornikovi, jenž ze statného mladika měl nemenší radost nežli teta Tini. Tu následujících dnů musila již synovce svého nabádati, aby se také trochu na svět podíval a některé návštěvy, jmenovitě u Šafránků, vykonal, ač ji to nemálo těšilo a dědečka také, že Vincenc nezvětřel, a že zůstal tak domáckým jako býval.

Šel, šel, ale uměl si to tak zaříditi, aby nikde dlouho se neomeškal, a tak se stalo, že Aurelie s ním nemohla ani pořádně pohovořiti. A přece se ještě více pobláznila. Mladý Pavlovský zmužněl, zevnějšek jeho a všecko chování bylo onačejší; jen v jednom se nezměnil. Ó toho zatvrzelce, toho ukrutníka! Snad chce, aby s a m a se pokořila, snad čeká, až s a m a se mu vyzná! — —

Vincenc ani to nepomyslil, ano sám tesknil a toužil. To mu ta velkonoční cesta zjistila, jak má Růženku rád! Když byl na pokojíčku, vzpomínal, a když do popelavého teď pokoje vstoupil, ovanula ho sladká tíseň, hluboké pohnutí vzrušilo jeho srdce, jež mu ubíhalo ku matičce Praze. Pro ni, pro to světlovlasé, zlaté dítě v d o m o v ě, u drahých mu lidí napadala ho tesknota.

Nikomu o tom se nezmínil — jen tetě připadalo, že je Vincínek časem nějak zamyšlen, a Vobornik, ač mu jeho mladý přítel nic nesvěřil, také něčeho se domýšlel. Však mlčel, ani zdaleka otázkou nezavadil.

* * *

A tam, kam Vincenc myšlénkami toužil, do klidného bytu paní Všeborové se také tichá, trudná duma vkrádala.

Jindy bývala Růženka jako skřivánek, notujíc, když byla s babičkou sama, jednu píseň za druhou. Teď už tak často neoživoval její jasný, příjemný hlas klidné pokojíky, a když byla o samotě, umlkala docela. To také nebývalo, aby se tak zamýšlela, aby stanuvši na jednom místě, před se do prázdna hleděla, aby ji náhlý šust nebo krok rázem vytrhl a polekal, jako by Bůh ví při čem byla postižena. Před babičkou se přemáhala, takže dobrá stařenka ani netušila, jakou to má silnou vnučku, že když si před ni zpívá a trilkuje, že jí skoro do pláče.

Jednou odpoledne, když paní Všeborová zašla do sousedstvi na téže pavlači ku staré známé paní, Růženka sedíc samotinká, propadla zase tomu vážnému myšlení. — Nevědouc, seděla na stoličce u babiččina křesla, a majíc čelo o dlaň opřeno, hleděla před se. Pojednou pozvedla hlavu, naslouchala — venku se ozvaly kroky — ty ji probudily — Cítila, jak jí srdce živěji leknutím zabušilo, jak se začervenala. Dvéře se otevřely a v nich stanul bratranec Matušovský. Jako by se ho lekla. Jindy jak jej vesele, důvěrně vítala, ale teď je tak zarážena. Pohledl na ni překvapeně. Snad diví se tomu přivítání — —

„Babička není doma?“

„Přijde hned. Tys mne polekal —“ Růženka se nutila do úsměvu. „Nenadála bych se —“

„Vždyť jsou svátky, mám více volné chvíle.“

Divno dost, ani čiperná sestřenka ani obratný bohoslovec nebyli s to, aby ten okamžik jakési nevolnosti a rozpaků zaplašili. Teprve když za chvilku babička přišla, vrátil se obvyklý rozmar a mladý bohoslovec brzo zabavil příbuzné hovorem svým tak.

že i Růženka na dumy své zapomenuvši, horlivě naslouchala. Řeč jeho účinkovala tak, že sestřence se mysl vyjasnila, že úsměv loudil se jí na svěží rty a zrak živým účastenstvím zasvitl. Jen jednou ji píchlo; když hledíc na mladého muže, sobě vzpomenula, jak trpí. Bylo ji ho z té duše líto a nebyla by s to, aby se ho nyní otázala, zná-li básníka Bolemíra? Snad i babička tak myslila, poněvadž se literární činnosti Vavřincovy ani slovem nedotekla.

* * *

Teta Tini byla návštěvou Vincinkovou všecka blažena. I dědeček, který poslední dobou patrně scházel, okřál, zachoval však jasnější zrak nežli jeho sestra. Když hlavní svátky minuly a pobytu mladého juristy bylo již na málo, zahovořil si starý poštmistr jednou večer důvěrně se svou sestrou, když vnuka svého domů očekával a on nešel. Pověděl tu, nač častěji pln starosti myslíval. Starého pána znepokojovala ta přílišná horlivost vnukova ve studiu.

„Je to sice pěkné, ale co s tím on? Neříkal bych nic, ale obávám se, že ho to zavede. Pozoruj, že kromě knih jiného sobě nevšimne, a zavedu-li řeč na něco praktického, jako by pouta mu dal. Je na něm viděť, že mu nevolno —“

Teta dobráček omlouvala a vymlouvala, jak mohla. Nic však naplat. Starý pan poštmistr vyjel nad to ještě s něčím jiným.

„Nejen že si doma ničeho nevšimne, ale též společnosti se vyhýbá. Však to víš sama a jistě se tě více vyptávají nežli mne. Bůh ví, jak si to vykládají: že my nechceme, že my ho držíme a hrdi jsme —“

Teta mlčela; toho musila v duchu uznati.

„A tuhle se mne vrchní štiplavě otázal, jestliže smí se mnou německy pohovořit. Já mu nerozuměl, až se z něho vyklubalo, že prý Vincenc je takovým vlastencem, jeden z těch bláznků, kteří chtějí všecko po česku i v úřadech —“

Teta znova chlácholila:

„I nech toho, vždyť je to všecko mladické bláznění. Však ono ho to přejde, až se ožení.“

„Oženi! Leda bys ho oženila! Vždyť si tě Šafránkovy kloudně nepovšimne, a co's se namluvila, že ji má rád.“

„Má, paní Agnes to silně tvrdí, a věřím tomu, vždyť je Vincik po svém tatíkovi, a toho jsme musili také oženit!“

Kdyby tak byli viděli do umouněné dílny Vobornikovy, kdež Vincenc svému příteli vypravoval o pražských známých, spisovatelích, o všem ruchu vlasteneckém, jenž víc a více se šíří a stále roste, kdyby viděli, s jakou srdečnou radostí starý „Láska“ naslouchá, jak Vincenc živě vypravuje a líčí! Teď, když o českém bálu vše vypověděl, usmál se Vobornik:

„A jak, žádná z těch vlastenek nevloudila se ti do srdce?“

Mladík zapýřiv se odtušil, že žádná.

„No, nebylo by neštěstí. Není zle, když srdce samo volí a rozum schválí. Ale zle je, když jiný za člověka volí a jej ožení —“ To řekl nějak jadrně, důrazněji a dodal: „Jen si pamatuj, že naši předkové Husité měli Husitky, že měli ženy, které s muži smýšlely, cítily a bojovaly!“

Kdyby Vincenc věděl, co tu a tam Vobornik zaslechl, že on, Vincenc, má už nevěstu vyhlídnutou, kdyby věděl, jak paní Agnes s tetou o tom hovoří a

ta že neodpírá, kdyby věděl, jak Voborník všecko to starostlivě pozoruje a úzkostně až sleduje, byl by nyní starému příteli teprve jak náleží porozuměl. —

Dědeček přece, nežli vnuk odjel, připomenul mu v soukromí, aby pro knihy a studium nezapominal, že bude jednou poštmistrem, a aby se nedal všelijakými novotami sváděti.

To mladého Pavlovského tuze zarazilo a jeda zas do Prahy, valný kus cesty hlavně o tom přemýšlel. Určitěji zjevila se mu chmura, která již před tím, když ješ'ě zdaleka, jako na obzoru se zjevovala, mysl jeho tísnila: Zanechati všeho, zahrabati se na staré poště!

Ale jak ku stověžatému městu se blížil, mrak zašel a vyjasňovalo se. Mladý jurista nemohl se dočkati konce své cesty. V duchu již byl daleko napřed, již chvátal známou pavlači se srdcem tlukoucím, již otvíral dvéře toho tichého milého bytu. Jak jej uvítá ta, po které se mu tak stýskalo, po které tak touží?

Těšil se. —

Těšil se a nevzpominal už Aurelie, jako když poprvé do Prahy se ubíral. Za to kupcův „spící anděl" myslil na něho tím ohnivěji. Aurelie hněvala se na osud, že nepopřál jí ani chvíle, které by o těch svátcích mohla býti s mladým Pavlovským, netuše, že on mu za to žehnal, že si tak přál i o to se přičinil. Pocítil hned po prvním, opětném shledání větší ještě rozdíl mezi maloměstskou, affektovanou koketkou a neličenou, srdečnou Růženkou, nežli si již v Praze myslil. Tím ovšem nemohlo nabýti v něm vzniku přání, aby pokračováno v tom, co tak citu plně zapředeno, když do Prahy poprvé odjížděje, u Šafránků se loučil.

Ale Aurelie! Nikdy srdce její tak neplanulo, nikdy tak netoužilo! O by Vincenc jen část toho cítil! Bez něho nebude, nemůže býti!

O tom bylo vášnivé děvče přesvědčeno jmenovitě na večer po odjezdu mladého Pavlovského, když o samotě ve svém pokojičku na loži sedělo. A se vzdorem rozmazleného děcka si umiňovala: „Musí být můj!“

Tou dobou seděl ten, na kterého tak vroucně myslila, zadumán ve svém pokojíku. Ještě téhož odpoledne, jak přijel, kvapil k paní Všeborové. Uvítala jej, sedíc ve předním pokoji, velmi srdečně a vyptávala se horlivě na jeho příbuzné, jmenovitě na tetu Vorlíkovu, o níž pro její laskavost a péči Růženc prokázanou velice pěkně smýšlela a ji přála. An odpovídal mysle na to, kde že je Růženka, otevřely se dvéře a ze druhého pokoje vystoupila ona, dívka všeho jeho myšlení, všech vzpomínek, veškeré tužby. Hbitě vstal, s radostí netajenou šel jí vstříc, ale v tom ucítil jakés bodnutí, které v mysli jeho nezaniklo bez památky.

Nevracel se tak do svého bytu, jak odešel, a nyní, dosud uvažoval, nevzpomenuv, že má jíti ke „Komárkům“ mezi známé vlastence.

Sumou řečeno: Očekával od Růženky jiného přijetí. Věděla, zajisté věděla, že vstoupil, a přece hned nevyšla — a pak tak — nevěděl sám, jen tolik cítil, že ne tak, jak očekával. Pak si to vymlouval: byla nějak vážná, snad ji něco je; sám sebe nazýval samolibým. Myšlénky však chmurné nezažehnal a z jedné druhá, třetí — jako na hladině vodní z jednoho kol do nekonečna.

Následek toho byl, že několik dnů k paní Všeborové nešel.

Bránil se dost, až konečně jako by kouzelnou moci přitažen, opět tam zamířil a byl v nesnázích, když laskavě mu domlouvali, že na ně zapomíná. Růženka byla zase jako jindy veselá, srdečná. Zajisté onehdy se mýlil! Nemohl se na ni dost vynadivati. Zdálo se mu, že ji dlouho, dlouho již neviděl, a cítil, že bez ní by mu nebylo žádného života.

IX.

Červnové sluníčko mile svítilo do pokoje, v němž Růženka pilně šila. Mladičká, sličná hlava její nade prací skloněná byla nějak zamyšlena. Babička tou dobou po zvyku svém ve přilehlé alkovně na staromodní pohovce dřímala. Chvíle za chvílí mijela. Ručka dívčina jen se kmitala. Jeť na pilno, neboť kromě růžových šatů má leccos ještě obstarati a připraviti, a dnes večer už — beseda! A její to bude první beseda!

Beseda! Jedna z těch prvních besed nyní již historických a nám památných, které a „české bály" Tyl zavedl, aby klestily jazyku našemu cestu do života společenského, kdež až dosud byl Popelkou odstrkovanou, ano pohrdanou i posmívanou. — Jedna z těch besed, kdež ovládal všechny a vše, zábavu i veselí, zápal vlastenecký, z nichž proudilo nadšení, jež ledy tavilo, tmu ozařovalo a co mrtvě strnulo, oživovalo.

Hle, teď Růženka povstala a zavěsila dohotovené šaty. Stojí před nimi, tu tam uhlazuje, rovná, prohlíží je. Jsou roztomilý. Tvář dívčina, prve ještě tak vážná, vyjasnila se nad zdařilým, vlastním dílem. Ale byl to zášvit okamžitý. Hle, jako by stín teskné dumy pokryl to svěží, mladé líce. Hledí na šaty, hledí, ale mysl patrně jinde meškú. Jindy by tak nebylo —

snad by i v živé radosti rozběhla se babičku probudit, aby se ji pochlubila, a teď ani nezaslechla jemné klepání, ani hned nezpozorovala, že se dvéře otevřely.

Když pak se ohledla, temný výkřik překvapení se rtů její se ozval, tvář všecka zahořela a pak náhle zase barvu změnila. Čeho se lekla? Toho zaniceného pohledu bratrancova, který na ni, nejsa pozorován, upíral, a který, jak se ohledla, ještě jen postihla, an zasvitl naposled čarovným, mocným světlem. Jen vzplanulo a již opět zaniká. Bratranec Matušovský v černé klerice, přepásán fialovým pasem, stál už opět se zrakem poklidným. Bylo však pozorovati, že mladý ten energický muž utajuje v duši bouři citů, jejíž záchvěvy až ve tváři bylo mu pozorovati. To trvalo jen na okamžik. Vzpamatoval se ze svého otřesení a vyloudiv na rty úsměv, přistoupil blíže ku své sestřenici.

„Což jsem tě tak polekal?“

Růženka snažila se, aby veselým tónem odpověděla.

„Ano, lekla jsem se. Byla jsem tak zabrána —“

„To se už těšiš —“

„Těšila jsem se —“ a jak to řekla, zarazila se, co to učinila.

„Ah — a již se netěšíš?“

Sklopila hlavu.

„Ne — raději bych doma zůstala —“

Vavřinec chtěl zažertovati, ale nešlo mu to a jen řekl:

„To by bylo!“ A dodal: „Proč bys nešla?“

Když Růženka neodtušivši pořád ještě hlavu klonila, pravil ji srdečně:

„Jen jdi, Růženko, a buď vesela!“

Mluvě ta slova zalekl se. Viděl, že sestřenka nějak pobledla, že kolem rtů ji zacukalo; teď na jeho slova pozvedla hlavu. V očích leskly se ji jasné slzy! Třesoucím se, pláče plným hlasem řekla:

„Nebudu, nemohu.“ Byla z té duše pohnuta.

Vavřinec tím pomaten přistoupil blíže a chopiv se její rukou něžným, tichým hlasem se ji otázal:

„Proč? — Co je ti, Růženko?“

V tom sklonila hlavu na jeho prsa a nemohouc se přemoci, zaplakala. Ani nevěděl, že ji k sobě přivinul, že ji vlas hladí, že ji konejší, těší. Byl přemožen. Síly mu více nestačily. Stáli tak za okamžik, zapomenuvše na vše, až pak Růženka probravši se, pozvedla hlavu. V očích měla slzy, ale na rty nutila úsměv.

„To jsem uplakané, pošetilé děvče. Ach — Vavřinče!“

Ale on jako by neslyšel, jako by nechtěl slyšeti, držel ji v objetí, a vroucně na ni vyžadoval, aby mu pověděla, co se ji stalo.

Dívka však smutně zakroutila hlavou.

„Neptej se mne, prosím tě! Neptej — pusť mne!“ dodala tiše a pak prosebně: „Pusť mne —“

„Růženko, má Růženko!“ znova ji přivinul. Na okamžik se nebránila, pak náhle z náruči se mu vyvinuvši zmizela ve druhém pokoji. Mladý theolog stál tu, třesa se, a hleděl jako u vidění za prchnuvší sestřenkou. Pak zhluboka povzdychl a postoupil blíže ku dveřím.

„Růženko!“ promluvil tichým, třesoucím se hlasem.

Žádná odpověď, jen jako by pláč se tam ozýval. Rozmýšlel se. V tom v alkovně probouzející se babička zašramotila

„S Bohem!“ a vyšel kvapně ze dveří. Sběhl se schodů, kvapil, prchal. — —

Na večer téhož dne hrnulo se mnoho lidí, dam i pánů plesově oblečených, nahoru do komnat lázní Svatováclavských. Přijižděli, přicházeli — všichni tváři jasných, veselých, všichni hovořice o tom, nač se již dlouho těšili — o nastávající besedě. V sadech před lázněmi přecházel mladý Pavlovský. Chodil od hlavního vchodu kus chodníkem, pak opět zpět, dobře sobě mimojdoucích všímaje. Byl rozčilen dychtivým očekáváním. Konečně se zastavil. Tam přichází paní inspektorová, paní Všeborové dobrá známa, s kterou měla Růženka do besedy přijíti. Panna inspektorových tu s matinkou — ale kde Růženka?! Bylo přece jisto, že půjde. Dámy přešly. Vincenc čekal, namlouvaje si, že všeliké příhody se někdy stanou. Čekal, přecházel. Přicházejících jídlo, až pak už nikdo nešel. V houštinách setmělo se, kolem soumrak se ukládal. Již nikdo nepřijde! Z nitra budovy ozval se sborový zpěv. Mladý jurista kvapil nahoru. Bylo již jisto, že Růženka nepřišla, nicméně nahoře všecku místnost obešel, všecky skupiny dam zevrubně si prohledl; nejednu pannu tam v růžových šatech spatřil, ale nikde té milé, drahé hlavy. Proč, proč tu není? Té trapné nejistoty, těch mučivých chvil, nežli s paní inspektorovou setkal se, a od ní se dověděl, že Růženka náhle ochuravěla! Měl po radosti, po naději.

* * *

Druhého dne dostalo se mu částečné náhrady. Dlouho sice váhal, má-li se nahoru k paní Všeborové podívati. Již odcházel, a zase se pustil dolů ulicí, než nedalo mu, vrátil se. V předsíňce zastal zrovna starou paní, čemuž byl velmi rád. Vítala jej srdečně jako vždy, zvouc, aby dále šel. Růženka tedy neleží! Oddychl si. Zastal ji ve druhém pokoji nedaleko

klavíru v babiččině křesle sedící. Teplý šátek měla přes ňadra křížem uvázaný. Byla přibledlá, nikoliv však přepadlá. Spatřivši Vincence chtěla se vesele zasmáti.

„Prosím vás, pane Pavlovský, nesmějte se mně, a přimluvte se u babičky, aby mne odtud pustila a toho těžkého šátku zbavila."

Však nepochodila. Starostná stařenka začala s stěžovati, že se ji vnučka pranic nešetří, že už to nějaký čas na ní pozoruje, že s ní má kříž jako s děckem churavým, jež nechce poslechnouti. „Ještě by to mohla odstonati, a pořád dělá hrdinu. Ale včera ji to zmohlo. Třásla se, čelo měla horké, ruce studené. Ta mne polekala! Již ani sama nemyslila na besedu." A dál babička vypravovala o chorobě své vnučky, jež časem jí řeč přerývala, seslabujíc silnější barvy jejího líčení.

V tom přišlo poselství od paní sousedky žádající, aby paní Všeborová, může-li, na chvilku tedy přišla. Věděla už proč. Vyzvavši Růženku, aby z lenošky nevycházela a šátek nesdělávala, stará paní odešla omluviv se, že tu zas hned bude. Vincenc byl s Růženkou sám. To byla ta částečná náhrada za včerejšek. Za chvilku mlčeli. Růženka sňala si teplý šátek.

„Vždyť mně už nic není."

Vincenc pozoroval, že se přemáhá, že snaží se býti veselou. Již posledni dobou mu tak několikrát připadlo. A tenkráte nebyla chorobna.

„Prosím vás, šetřete se," pravil starostlivě.

„Babička vás pokazila," odvětila s úsměvem.

„O nikoliv, mám starost. Opravdu vám nic není?" to řekl mírně, takovým srdečným hlasem, že bezděky k němu vzhledla. Ale pak opět hledala ten rozmarný ton.

„Kdyby dnes byla beseda, hned bych šla, abych vás přesvědčila.“

„Nevěřil bych, Růženko!“ (tak důvěrně oslovil ji poprvé) „odpusťte, mně se již delší dobu zdá, že vám něco je, že vás něco tíží.“ Cítil, jak se mu rozbušilo srdce.

Kvapně pozvedla nakloněnou hlavu, jako by se lekla, že ví její tajemství.

„Včera, když jste nepřišla, nevíte ani, jakou jsem měl o vás starost.“

„Ó děkuju vám. Jste tak dobrý, hodný. Ale nic není. Kdyby mne něco tížilo, proč bych se nesvěřila vám, dobrému příteli?“

„Dobrému příteli?“ opakoval a přistoupiv blíže, všecek rozechvěn pokračoval: „Chtěl bych vám více býti, nežli přítelem. Cítím vás, miluju.“ Umlkl. Pověděl, stržen nyní okamžikem, co sice vyjeviti dlouho toužil, k čemuž však někdy příležitosti, někdy odvahy neměl. Nastal okamžik osudného ticha, jehož přerušením nastává rozhodnutí. Vincencovy zanícené zraky tkvěly na rtech Růženčiných.

„Vy mlčíte,“ promluvil sám a úzkost počala jeho nitro svírati. „Odpovězte, prosím vás!“

„Oh nevíte, jak mně těžko odpověděti. Mně nelze, nemohu více — buďte mi přítelem!“ — Byla velmi dojata.

Zatmělo se mu na okamžik v očích. Nebyl ani myšlénky ani slova schopen, a nevěda položil ruce na okno. Chvěly se mu. Na okně stály kvetoucí karafiáty, z nichž líbá vůně vanula. Nevěděl nic, vše mu splynulo v bezbarevno.

Nevěděl, jak Růženka před se do země, jako by strnule hledí. Bylo jí toho hodného mladíka, kterého si velmi vážila, líto; a také na sebe myslila. Venku ozval se babiččin hlas a ten ji připamatoval. Přejela

rukou čelo. V tom ozval se před ní Vincencův hlas. Zněl temně.

„Růženko, vy už milujete.“

„Ano,“ zavanulo.

„Šťastně?“

„Probůh, víc se neptejte! Prosím vás!“

Než pak pani Všeborová vešla a Růžence domluvila, že šátku se zbavila, že o sebe nedbá, vzpamatoval se mladý právník. Nicméně se mu to zplna nepodařilo. Stará paní si toho povšimla, že je nějak vzrušen a divila se pak, proč tak záhy odchází. Růženka ovšem nepověděla. Stařenka jala se přemýšleti, bylo však už pozdě.

* * *

Několik dní později blížil se Vincenc svému rodnému městu. Bartoň ho vezl. Byla jasná červencová noc; vlažno a ticho. Na táhlé, bělavé silnici ani človíčka. Stínové topolů, jež byly znamením, že do města není daleko, padali přes cestu až do přilehlých polí. Dusot koňský na vyschlé, tvrdé půdě a hrkot kol byly jediným hlasem, jenž rušil klid letní noci. —

Bartoň na kozlíku byl mrzut. Mladý pán vzadu nespí, ale jaký s ním hovor! Nikdy mnoho řečí nenadělal, ale dnes je jako zkamenělý. Hledí jenom před sebe, ničeho sobě nevšímá. Nebyla to sice veselá novina, že dědeček se rozstonal, že mladý pán má hned přijeti domů. Takto se zle cestuje. Ale nač se tolik kormoutit!? Však on starý pán se z toho ještě vykřeše; jemu ještě nezavzněla trubka, že již je čas na dalekou cestu, na tu poslední stanici.

Jak pak to teď půjde za jeho nemoci, za správy mladého pána? Starý postilion, upřímně řečeno, se

tuze netěšil, a nastávající správce, Vincenc, ten se toho hrozil.

Oh bylo toho příliš mnoho těchto posledních dnů, příliš! Ještě se jak náleží neprobral z jednoho, již ta novina! Strachoval se o děda, kterého vřele miloval, lekal se, že snad tím loučí se na dobro se zamilovaným studiem, že teď už před časem na poště zůstane. A kdekoliv v mysli stanul, nikde úlevy, nikde potěchy. Byl ještě jako omámen.

List z domova přišel tak z nenadání, a teta tak hořekovala a prosila, aby hned bez meškáni přijel, že nebylo odkladu. S přátely a známými nemohl se ani rozloučiti, sotva že mu zbylo času, aby zašel na Nové město. Byl tam po onom osudném rozhovoru jen jednou, a to ještě kdy věděl, že Růženky nezastane doma. Chtěl jí i sebe ušetřiti. Teď naposled tam kráčel: tušil, věděl to. Ó jak mu bylo tou cestou, a jak, když z milých těch pokojíků, kde tolik pěkných chvilek zažil, navždy odcházel, když s milou stařenkou, když s Růženkou se loučil!

Teď na chvili zapomínaje na to, co ho čeká, rozpomínal se na to, co bylo. Slyší ještě Růženčina slova, jež tiše u klaviru pronesla:

„Odpusťte mi a buďte mi přítelem!“

Podala mu něžnou svou ruku, kterouž on vroucně políbil: poprvé a naposled.

„Budu!“ řekl a naposled podíval se jí do těch líbezných očí, které ho tak blažívaly.

Teď rázem zavzněla nad ním poštovská trubka, jejíž jasný hlas zaléhal daleko do tiché noci. Vincenc pozvedl zadumanou hlavu. Dojížděli města a hned na to otřásal se kočár na drsné dlažbě. Když projevše tichým, dřímajícím předměstím přibližili se ku bráně, Bartoň zahrál podruhé. Již bylo viděti košatou korunu Vobornikovy hrušky, pak vysokou, vlaskou

střechu staré pošty, již arkýř se mu zabělal — a hle, v jeho otevřeném okně viděti někoho v bělavém čepci. Toť teta Tini! Čeká na něj. Již odskočila, zmizela, a když pak hluchou noci poštovská vrata zaskřípala, vyběhla první z nich teta jako mladice s náruči otevřenou, do niž sklesl ji její miláček.

„Jak je dědečkovi?“ bylo jeho první.

„Čeká na tebe.“

X.

Na staré poště nebylo pozorovati celkem veliké změny. Ovšem první čas pohřešovali všichni starého „pantatínka“, na kterého byli navykli, ale mladému konečně také přivykli. Všecko chodilo až na první čas, než Vincenc nabyl rozhledu a zručnosti jako jindy; vozy a štafety přijížděly a odjížděly, stejný ruch, stejný pořádek, až se tomu starý Bartoň divil. Tak toho neočekával.

„Kdo by byl řekl, že pan Vincenc se do toho tak vpraví. — Jde to, ale jedno schází — není tak veselo, jako bývalo —“

„Ano, ano —“ přisvědčoval Konvalinka. „Ale já to hned řekl, když do Prahy odjížděl, že se smutnou se vrátí — a tu to je —“

Ano všecko to bylo pravda. Vincenc horlivě ujal se pošty, které se jindy tak lekal. Činil tak především k vůli dědovi a tetě. Když zdrcený domů přijel, okřál jako balšámem do rány nakapaným jejich láskou. Pocítil onu úlevu, kterou cítí člověk nešťastný, najde-li soucitné, laskavé duše. Viděl také, jak děda i tetu potěšil, jak může jim ulehčiti, je těšiti. Byl jim vděčen a ze vděčnosti přemáhal se; pracoval a staral se, že děd, který se lekal velikých obtíží, byl všecek spokojen.

V práci a starostech docházel Vincenc také zapomenutí, aspoň dočasného. Ovšem někdy uprostřed práce samé rozpomenul se na Prahu, na tichý byt pani Všeborové, někdy, když všelikých všedních starostí a nudného psaní se nahrnulo, připadl mu jeho studentský pokojík, knihy, klassikové.

V takových okamženích zprotivilo se mu jeho povolání a musil se brániti, aby od práce neprchl. Nebylo divu, že za jeho správy na staré poště nevládlo bývalé veselí, že on sám byl zádumčivý, málomluvný, že nerad chodil na lidi a raději doma, na pokojíčku, když později dědu se uvolnilo, meškal. Teta ho bedlivě s nemalou starostí pozorovala. Vykládala si, že rmoutí se pro dědečka a pak pro Prahu, z níž byl tak náhle vytržen, a těšila se, že čas všechno napraví.

Tak jmenovitě vyjevovala své mínění, když s paní Šafránkovou o Vincencovi rozmlouvala; tak to také pani Agnes po ní doma vykládala. Pan Šafránek souhlasil, a mínil, že už to měli dávno udělati, ba mladého ani do Prahy nedávati, že takových hroznýchstudií není třeba, a lépe, když v obchodě se vycvičí a dobře mu porozumí. Proto Vincence ovšem nelitoval, protože mu ani nerozuměl. Za to Aurelie byla citelnější. Pořád ještě synka z pošty v srdci chovala, pořád ještě byl on ten jediný. — Teď co se vrátil, co o něm slyšela, jak je smutný, zarážený, samotář, zdál se jí ještě interessantnější. První čas s ním pořídku mluvívala a to vždy na krátko u přítomnosti jiných. Byla vždycky mírna, šetrna k němu a velmi jí blažilo, kdykoliv za hovoru vlídně se na ni usmál. Hle, jak ve společnosti se přemáhá, jak je klidný! Nikdo by s tváře jeho nečetl to, co teta Tini paní Agnes svěřila, a co bylo hlavně omluvou jejího synovce, že je všeho, tedy i Šafránkových nevšímav.

Ano, ano, tak byl v kanceláři, tak u dědečka, tak mezi lidmi; ale tam na pokojíčku, kdež ho nikdo neviděl, nebo tam v popelavém císařském pokoji, když tam někdy, jako by kouzlem přiváben, sám a sám zabloudil! —

Minulo již několik neděl, dědeček, ač dosud ležel, vyvázl z nebezpečenství; nejprudší bolesť Vincencova také minula, ale teď bylo pořáde stejně, teď nechtělo se mu v duši lepšit. Ohromení to tam, ale památka zůstala. Jakási otupělost ho zmáhala. Pracoval do únavy, ale nic ho netěšilo. Teta mu vyhovovala jak mohla, nezdržovala ho, když teď i na podzim zůstával na pokojíčku. Myslila si: Chce býti sám a potěšiti se knihou. Ano chtěl býti sám, ale knih se valně netekl. Seděl nebo ležel na pohovce maje zrak před se upřený, nebo přecházel, až pojednou se zastavil, a stál, a stál hledě do země, nebo na stolek, kde byly vyrovnány jeho knihy, a na prvním místě klassikové. — Zdálo se, jako by s Prahou na dobro se rozloučil, jako by s ní nechtěl ani býti ve spojení. Z počátku napsal sám několik listů a několik jich od přátel obdržel, pak více už nikomu nepsal. Poslední psaní zvláště se ho doteklo. — „Konec všemu!“ zašeptal, když je přečetl.

Bylo od Růženčina bratrance, Matušovského. — Dlouho psal mu odpověď, po kouscích — až konečně list odeslal, a po té už mu nikdo nepsal, aniž on na koho listem vzpomenul.

To bylo také jeho neštěstí, že se tak tajil a nikomu se nesvěřil. Však komu? Snad tetě nebo dědovi?! Neměl nikoho sobě věkem, vzdělánim a smýšlením rovna, v tom byl osamocen. Zábavy maloměstské společnosti již jindy ho netěšívaly, tím méně nyní. Tak zůstával sám se svými chmurnými myšlénkami, jež čím dále tím více v mysli jeho zavládaly.

Byl jenom jediný člověk, který dovedl je pozaplašiti, a to byl Vobornik. K němu pořád ještě docházel, ač ne tak často; přátelství jejich nezrezivělo. Starý „Láska“ částečně Vincencovi rozuměl, částečně se mu tento vyzpovídal. Však o Růžence nic mu nepověděl. Nemohl, nezdálo se mu, aby tak starému muži vyjevil bolest svého srdce. A tak „Láska“ jsa jako jeho duševním lékařem, léčil jej ovšem jednostranně. Ostatně kdyby i všecko věděl, nepomohl by, nebo pro tu bolest neměl by ani rady ani kořeni. Vobornik nechápal umíněnost starého poštmistra, jak jeho vůli, aby Vincenc poštu převzal, nazýval.

„Což na tom, bude-li starý na ní posledním svého rodu a přejde-li pak pošta v držení jiných. Vincinkovo štěstí na ní nestojí. Jakou to oběť na ubohém žádá! Kdyby věděl, kdyby jen za mák rozuměl eho náklonnosti ke studiu! Věčná lásko, takový snaživý hoch, aby teď děvky a pacholky poštovské honil a hlídal, aby mu nezaháleli a oves nekradli! Starati se o takové věci, pro něž nemá smyslu!“ tak Vobornik uvažoval, Vincence lituje. Uznával dojat, že se obětuje, jen aby svým prospěl, aby jich nezarmoutil. I těšil jej jak mohl, připomínaje mu jmenovitě, že bude mu možná, až stane se samostatným, také pro obecné dobro působiti a že by jmenovitě jsa takového postavení mohl vlastenecké věci v rodném městě nad jiné dobře sloužiti. —

„Časem si najdeš statečnou, hezkou žínku, budeš míti rodinu, povedeš —“ začal vesele jednou za podobného hovoru, ale nedokončil. Viděl, jak to mladíkem trhlo, jak nemile ho dojalo.

„Aha, sáhl's na něco bolavého —“ pomyslil Vobornik. Více se o tom nezmínil, ač na to nezapomněl.

* * *

Tak uběhl zvolna a smutně podzimek. — Země utuhla, napadl sníh, minul den sv. Mikuláše plný pro Vincence vzpomínek, přešly i vánoce. Starý pan poštmistr se z nejhoršího, jak Bartoň dobře předpovídal, sice vykřesal, ale zlá památka mu zůstala. Uvízlo mu to v nohou. Na krátko jen lože opustil; vrátil se pak do lenošky, ze které dlouhý čas se nehnul. Nebylo ani pomyšleni, aby dolů sešel a převzal opět řízení staré pošty.

V „císařských" pokojích bývalo nyní ticho. Společnost se nescházela, ruský marš už dlouho, dlouho nezazněl. Teta si chudák na něj ani nevzpomněla. Co bratr stonal, přibylo jí práce a starosti, neboť čistě hospodářským věcem Vincenc ještě jak náleží nehověl, a nebylo možná v tom zplna na něho se spolehnouti. Nad to krušila ji starost o bratra, o Vincinka, na němž viděla, že není spokojen. Vykládala si ovšem, že jen pro to povolání. Smutně se na něho dívala, a co by na ni bylo, oželela by vše, i poštu, jen kdyby svého miláčka spokojeného spatřila. Ale bratr! Ó toho neštěstí! Jen ona věděla, co starému panu tak dodalo, co ho dosud tíží. — Vincinek do sud ani všecko nevěděl. Chtěla mu již několikráte říci, ale vždycky odložila, až bude přístupnější, až se probéře. — Nemalé s ním měla také souženi, aby ho někam do společnosti, jmenovitě k Šafránkům dostala. Ve všem ji byl povolný, ve všem vyhovoval, jen tu byl umíněn. Kdyby věděl, jak teta všelijak u Šafránků ho omlouvá a vymlouvá, jak jí nyní na tom záleží, aby pani Agnes, která netečnost Vincencovu všelijak a již také s tajnou nelibostí rozebírala, v dobré vůli udržela!

Když nadcházel ples filosofů a Aurelie se na něj těšila a strojila, teta Tini z počátku jen obcházela, to velmi diplomaticky, až polehoučku, pomaloučku

na synovce, půjde-li, a pak, když řekl, že ne, s domluvou, naléháním. Vincenc však všecko její snažení rázem zkazil, an určitě se vyslovil, že nikam nepůjde. Tato rozhodnost tetu zarazila, a měla pak o tom s bratrem delší rozhovor. Když pak druhého dne synovci vypravovala, že Aurelie také na plesu nebyla, dávajíc mu znáti, že jen k vůli němu, usmál se jen a nic neřekl.

Tu již teta v tom se utvrdila, čeho dříve se domýšlela, že Vincenc nejen nemá Aurelii rád, jak někdy pani Šafránková tvrdívala, ale že snad sám už jinde volil. Kde jinde nežli v Praze! Toho se velice lekala. Přemýšlela. — Vincenc ovšem, jsa minulého roku na svátcích, nezatajil, že setkal se s Růženkou a že k babičce její někdy zahrat si chodívá. Ale toho si nikdo valně nevšiml, až teď to tetě připadlo. Znala starosti bratrovy, zvěděla také, co hodlá, proto svěřila se mu také se svým domněním.

„Uvidíme," odtušil. „Nemožno už odkládati."

„Jen probůh, bratře, žádného nucení, aby se nám neusoužil!"

„Mám ho tak rád jako ty, neboj se."

To bylo v neděli před polednem. Po obědě, když Vincenc chtěl od stolu na pokojíček, požádal ho dědeček, aby zůstal, že by rád s ním o něčem důležitém promluvil. Teta trnouc vyšla. Zaměstnávala se dole v čeledníku, v kuchyni, ale nikde neměla stání. Všecko jí padalo z rukou, všude byla jako na trni. Zabíhala nahoru na chodbu, stanula u dveří, za nimiž tou chvílí vyjednávalo se o celý život.

„Nemoc mne rázem chytla, a myslil jsem, že se více neshledáme. Bylo mně tu zle," začal po malém úvodu starý Pavlovský. „Nikdo, kromě tety neví, co mne tak sdrtilo, co je příčinou mé nemoci." A teď vyložil vnuku svému, jak jest s jejich jměním. Vincenc

užasl. Děd utrpěl nepoctivostí svého dobrého známého v Brně velikou škodu na penězích a solva že ta novina došla, ohlášen bankerot jiného přítele obchodního, čímž utrpěl novou a ještě citelnější ránu. To mu dodalo.

„Snesl jsem to a podařilo se mi tak dalece v místě utajiti, že nikdo nedověděl se, jak velikou škodu jsem utrpěl. Ale nepůjde to navždy. Vzpamatoval jsem se, ovšem jen na čas; naše pošta je v nebezpečenství. Na čas ji udržíme, ale ne navždy. Bylo by nejlépe hned ji prodati. Tím bych něco zachránil.—“ Tu stařec se zamlčel. „Na sto let byla v našem rodě — teď by mne vynesli — do podruží —“

Vincence ta řeč bolela. Viděl starcovu úzkost už při pouhém pomyšleni. — Děd a teta v podruží! Věděl, že by to byla dědečkova smrt. — Na sebe nemyslil.

„Ty bys to mohl všecko odvrátiti—“ začal starý poštmistr. „Vincínku, nenutím tě, mluv prosím tě pravdu. — Nechci na tobě, abys obětoval své srdce. — Jsi někde zadán — vyvolil's sobě nějakou nevěstu? —“

Vincenc pozvedl nakloněnou hlavu a pohlednuv na starce úzkostně naň patřícího, odvětil temně ale pevně:

„Jsem úplně volný —“

Starý Pavlovský si zhluboka oddychl. Pak začal:

„Rozuměl jsi mně? Chceš-li nás zachrániti?“

„Rozuměl —“ a vstav podal dědovi ruku. Ten ho k sobě přivinul a oslzel.

„Mé drahé, hodné dítě — ale rozmysli všecko — nenutím tě nikterak — nechci, abys byl nešťasten —“

Děd a vnuk nepozorovali ani, že dvéře se otevřely, že teta Tini tiše, s bázní vstoupivši nad nimi

stojí a že se rozplakala. Vincenc bloudil celé odpoledne venku. Bylo mu třeba samoty, aby se vzpamatoval.

Dlouho pak přecházel z večera svým pokojíčkem. Dnes pohřbil svou poslední naději. Pořád ještě doufal, že dědeček se jak náleží pozdraví a že pak se dá obměkčiti a jemu další studium dovolí. Dnes zanikl mu i tento poslední zákmit.

Teď u stolku stanul, na tom místě, kde tak pilně, s radostí studovával, kde s rozkoší čítal, snil a blouznil, kde na Růženku vzpomínal. To všecko to tam. Stál tak chvíli, bloudě nedávnou minulostí a tesknĕ hledě do budoucnosti. Lekal se jí, váhal — však již se rozhodl, slíbil, nelze zpět.

Ráno, když teta na pokojíčku uklízela, nemálo se podivila, že skoro všecky knihy s Vincínkova stolu zmizely. Kdyby věděla, jak se mu oči zalily, když klassiky své do kufru u železných, tajných dvířek stojícího zavíral a s miláčky se loučil! — —

XI.

Vojbornik býval letošního jara často mrzut. „Že vyhraji!“ broukával v duchu a myslil na to, o čem se ve městě po nějakou dobu mluvilo, ač ne s velikým podivením, poněvadž to nebylo nic divného. Dobře se hodilo, že z veliké staré pošty synek všímá sobě sličné dcery zámožného pana Quodvultdeusa. Tu tam bylo sice divno, že samotářský, zamlklý pan Vincenc pomyslil najednou na ženidlo — ale „starý toho má již dost a rád by přenechal všecko mladému, a tomu je ženy třeba“.

„Že vyhraji!“ broukával „Láska“, mysle tím Šafránkovy, o nichž už loni slyšel, že mají na Vincence políknuto. Že už jim skoro vítězství přisuzoval, to

bylo tím, poněvadž Vincenc sám ho mýlil. Ten mladík, co se pošty ujal, je všecek zjinačený. Vobornik myslil, že mu dobře rozumí, ano domýšlel se nějaké tajné lásky — a hle, ten jurista dvoří se té vyfintěné panence, která nenacházela milosti před tváří Vobornikovou. Také už Vincenc tak často do sousedství nechodil, a nedělní odpoledne, která teď mohli pěkně v zahrádce stráviti, proseděl „Láska" obvčejně sám, a tu mu ani pivečko z jeho starobylé sklenice tak nechutnalo.

Uvažoval, mohl-li se tak ve svém mladém příteli zmýliti, či proč tak najednou si té kupcovy dcery horlivě všímá. Doprovází ji a matku její na procházkách, ano s dceruškou sám někdy chodívá, už také doma je navštěvuje, s tetou, sám — jak kdy —

Než jedno ho mátlo. Mladý Pavlovský choval se k němu stejně upřímně a přátelsky jako jindy, ale nebýval už tak živý, když spolu v zahrádce sami zasedli. Hovor tak neplynul a když došlo na Prahu, vždycky se ji Vincenc vyhnul. Bylo zřejmo, že nerad o ní mluví. Nic ho již tak nezajímalo, ani ne řeč o českých knihách a novinách, ač to ještě nejspíše; ale také se vyhýbal každé zmínce o ženění, o Aurelii. Často se zamlčel, byl jako roztržit, unaven.

„Tohle? Milenec, šťastný ženich?!" v duchu si Vobornik povídá. „Ten jonák stůně!"

Tak minulo jaro i léto.

Jednou v neděli, bylo koncem měsíce září, když s Vincencem po dlouhém čase opět pod hruší Vobornik seděl, přerušil mlčení a vloživ ruku svou na pravici mladíkovu, začal mírným hlasem:

„Stěžovals sobě, když tě z Prahy zavolali a na tě nešťastné poště usadili; rozumím tomu, že to není maličkost, a nedivil jsem se, že se ti tuze zastesklo. Ale to není všecko! Čtu, že také něco jiného —

hle, jak to tebou trhlo! Dobře hádám. Když jsem tě tenkráte těšil, zmínil jsem se také o budoucí žínce a rodině — a hned jsem poznal, že dál nesmím, že tě to zabolelo. Vincinku, příteli! řekni mi upřímně — hádal jsem dobře?"

„Ano —"

„A myslils už tenkráte na dcerku Šafránkovu? Prosím tě —"

„Ne —" řekl Pavlovský, za okamžik váhav.

„Vida! Nemýlil jsem se. Tys i v tom nešťasten. Ale nerozumim —"

Když už tak daleko starého přítele pustil, nezamkl Vincenc posledních dvířek. Stručně mu vše povědĕl o Růžence. Když dokončil, otázal se Vobornik: „Jak tě znám, vím, žes ani pak na ni nezapomněl. Proč tedy myslíš na ženění?"

„K vůli naší rodině. Ale probůh, mlčte, slibte mi, že nikomu nic nepovíte!"

Vobornik mu podal pravici: „Nutí-li tebe?"

„Ne, ne — chci je zachrániti."

Vobornik žasl. Údivením hned nepromluvil, ale pak živě začal: „Nešťastný hochu! Kam tě tvá dobrota zavedla! Zastav, rozmysli se! Tak daleko nesáhá tvá synovská povinnost, abys sebe, svou spokojenost a své štěsti obětoval."

„Vím, že povinnost toho nežádá, ale vděčnost, láska —"

„Láska, hm, láska — ale proti té lásce je zase povinnost —"

„Jaká?!"

„Máš povinnosti k sobě, k větší rodině — rozumíš mně? Chceš svou rodinu zachránit, vlastně, jak rozumim — jmění. Kdyby dědeček o všechno přišel, tolik mu pořídíš, aby nouzi neměl, a toho bude dost. Je starý člověk, jenž nic už nevykoná.

Ale ty, ty — hleď, kdyby se i tak stalo, jak povídám, ty bys byl svoboden, pracoval bys dle povolání, s chutí —“

Za řeči té Vincenc pozvedl hlavu a v očích mu zasvitlo.

Vobornik pokračoval: „Ty se neztratíš, ty prospěješ svým, sobě, všem — rozumíš mně? A takhle? Nezlob se, ale pravdu ti povím. Tvá vyvolená k tobě se nehodí. Všímám si ji od lonska, hned jak jen řeči proskočily. Ona je do světa, marnivá, samolibá, chce jen se stkvít a blýskat; bude chtít, abys *ji* jenom měl na mysli, abys ji jenom sloužil, pro ni pracoval, na její lesk a pohodlí. A kdybys chtěl posloužiti naší věci, víš, zasměje se ti, pak se povadí, budou mrzutosti, nespokojenost. A pak, pamatuješ-li se, jak tenkráte jsi mi tu krásnou báseň četl? Což, neklade-li matka první základ k vychování? Zdárnou rodinu tvoří jen jednotné snažení a jednotná péče muže a ženy, otce a matky. Považ, jak to je, když matka vyvrací to, co otec stavěl, když matka vymlouvá to, čemu otec učil! A můžeš-li se nadíti podpory od ní, která je dcerou Quodvultdeusovou? Bude tě tak dlouho sužovat pláčem, hněvy a mrzutostmi tvrátí, až ochabneš. Nepolevíš-li, odvrátí se od tebe, bude shánětí jinde zábavy a radovánky, a jak to je — podivej se na mne! Tak to bylo se mnou. Slyšels, že jsme se se ženou rozešli. Já to znám, já zkusil to peklo. A to já jsem ještě zmámen sličností, bral si ženu svou ze slepé, nepředložené lásky. Máš *ty* svou nastávající rád?“

Vincenc mlčel. Byl bledší a jen povzdechl.

„Příteli, víš, že každý je svou rodinu dlužen své vlasti? Rozmysli se, dokud je ještě čas —“

„Už je pozdě —“ odtušil temným hlasem mladý Plavlovský. „Včera jsem se zasnoubil a daného slova nezrušim.“

Vobornik sebou trhl.

„To nemůže být!“ Umlknuv na chvilku otázal se pak: „A kdy bude svatba?“

„Na jaře.“

Než mladý Pavlovský odešel, musil mu Vobornik slibiti, že žádnému nepoví, o čem dnes pospolu rozmlouvali.

* * *

Mladý Pavlovský odcházel tentokráte s těžkou mysli ze zahrádky Vobornikovy. Na pokojíčku dlouho, dlouho všecko, o čem mluvili, na mysli přemítal. Cítil váhu slov upřímného přítele, nicméně zdálo se mu, že Aurelii křivdil. Neměla pravda žádouciho vlasteneckého vychováni, byla taková jako na sta jiných dcer — ale měla svého ženicha ráda, a milujici žena dá se vychovati, přizpůsobi se muži svému, vyhoví mu, je-li on sám dosti silný a rozumný. Aurelie již teď se snaži. Jak je k němu mirna, šetrna; není to stin té hrdé divčiny, s níž se o české písemnictví přel! Již jinak smýšlí, ráda ho a napjatě poslouchá, když o vážných, ušlechtilých věcech rozmlouvá, dá se poučovati. Z toho ze všeho čerpal Vincenc naději a potěchu, že na dále bude ještě lépe. To všecko také na její obranu Vobornikovi pověděl, ale zdálo se, že ho dost nepřesvědčil.

Ba že se mladý, dověrný muž klamal! Teprve ponenáhlu začal pozorovati, že nevěsta jeho bývá někdy, jakou jindy nebývala. Již pozoroval, když sami kráčeli polem před pani Šafránkovou, s tetou Tini důvěrně rozmlouvajici, že Aurelie počíná býti roz-

tržitou za jeho hovoru, že už je unavena. Někdy začala odporovati a býti štíplavou svými poznámkami, pak i rozmarnou. A to bylo od času jejich zasnoubení.

Často se již do pozornosti a zábavy nutila, častěji hovor po své chuti zaváděla. Tu zase Vincenc dlouho v těch tretách a malichernostech nevydržel, a záhy se unavil. Vydržíť to jen mladík opravdu zamilovaný, jenž z lásky všecko, i hloupost udělá.

Aurelie si již počínala matince stěžovati, že Vincenc je pořád stejný, vážný, chladný, že až ji někdy unavuje. Paní Agnes horlivě ji napomínala a všecko zas vymlouvala. To však nepomáhalo. Rozmazlené děcko dosáhlo, co si jednou tak vášnivě přálo a umínilo: aby mladý Pavlovský byl její. Teď byl — a již jinak na něj hleděla. Ona byla vášnivá, ohnivá, on pak dosti chladný a vážný, neboť nechtěl divadlo hráti a city líčiti; a její city vášnivě vzplanuvši ochabovaly a chladly.

Již nehleděla tak na Vincence jako před rokem, když se ji ještě vzdaloval, když o n a mu skoro se z lásky vyznávala.

Již nerozčilila se jeho příchodem, již nedávala si pozor na řeč, aby se ničím nedotekla. Byl už její.

Aurelie by dlouho se jindy nerozmýšlela, vždyť „sklamavši se“ nejednoho svého rytíře z milostné služby propustila. Bylo tu však pouto zasnoubení, domluvy matčiny a naděje na panství v rozlehlé poště, ze které v duchu nejednou nádherně jsouc oblečena ve krásném, novém kočáře na závist družek svých městem si vyjela, když v myšlénkách nejednu skvělou společnost a zábavu, jaké dosud ve městě nebylo, už napřed strojila.

Zatím, co u Šafránků pilně o výbavu se starali, co Aurelie neunavně něco nového a zvláštního, co

žádná ještě nevěsta ve městě neměla, vymýšlela a sháněla, těšíc se na krásu a nádheru svatebního dne, zatím co Vincenc s resignací očekával příští, osudné jaro, hloubal a přemítal starý „Láska“, jak by mladého přítele svého zachránil. Pozoroval a střehl jeho nevěstu, sledoval vše, jako zvědavá nějaká sousedka, a čím dále tím více nabýval přesvědčení, že to není žena pro Vincence, že z toho manželství vykvete bejlí neštěstí a ne keř plný růží. Připadalo mu, aby došel ku starému poštmistrovi, aby promluvil s tetou Vorlíkovou, ale to, jak uznal, bylo by neúspěšno. Viniltě je, ostře o nich soudě, že sami tomu chtí, a že by za jeho domluvy a starost zle asi se poděkovali.

Vzpomněl také, že by mohl dojíti k panu Quodvultdeusovi a vše mu povědětí. Však jak by Vincenc mu byl za to vděčen? Byla by to těžká zodpovědnost, samochtě, bez oprávnění zasáhati v osud rodiny sousedovy. Připadal na ledacos, neustával se starati, až sběhlo se něco, nad čímž zapomněl na ženitbu Vincencovu, na truhlice a špačky, na všecko. Prve než travička se zazelenala, než ptactvo se usadilo a všecko rozkvetlo, přiletělo z nenadání rajské ptáče — svoboda. Byla tu s prvním jarem, neočekávaně, náhle. Vzbudila bezmeznou radost, až se jí lidé opíjeli, vzbudila ruch, jenž zalehl do všech končin, jenž všecko opanoval.

Jaro 1848! Konstituce!

Vobornik jí rozuměl; a jak ji uvítal! Prve nežli ve městě dali na jevo svou radost nad jejím příštím, vyprázdnil svou skříň a vynesl všecku svou „lásku křesťanskou“ na zahrádku. Tam jednu po druhé, jak byl v kožené zástěře, vypaloval a po každé ráně si zavýskl jako bujný jonák o posvícení nebo o hlučné svatbě. Vobornikovy pušky první houkaly na počest

nové, mladé svobody. A sotva že poslední kouřící se ještě pušku o zeď opřel, přiběhli mladý Pavlovský. Byl všecek změněn. Čilý, hbitý, oči jiskrné a veselé, tváře radostí červené. Starý soused, jak ho zahledl, rozpřáhl ruce, a mladý muž spočinul v upřímném jeho náruči.

Ah, byl to život těch jarních dnů r. 1848! Všecko jako opojeno, očarováno. Ruch ve městech i viskách ustavičný. Byl to nový život, bylo to ráno nového dne. Vincenc byl jako znovuzrozený. Ač nyní na poště měl nadobyčej práce, přece všeho ve městě: schůzí, slavností, rokování se súčastnil, až z toho mival mrzuté chvile u nastávajícího svého tchána, jenž tomu všemu nevěřil, na slavné úřady pamatoval a vůbec všech těch novot neschvaloval. I starý Pavlovský vnuku svému nerozuměl. Mrnil, zdržoval jej, ale darmo.

Nejvíce jej však hnětlo, že Vincenc požádal, aby svatba, která měla koncem května se slaviti, byla odložena. Učinil tak nejvíce na radu Vobornikovu. Starý Pavlovský se nemálo zarazil, že pan Quodvult k tomu ochotně svolil.

„Pamatuj, že už je nejvyšší čas a probůh se mírni a do ničeho se nepleť, abys v ničem nevázl.“ Vyrozuměl asi chorý stařec, že Šafránek jen z opatrnosti jednal. Věděl, že s nastávajícím zetěm nesouhlasí, nazývaje všecky ty projevy vlastenecké třeštěním a bláznovstvím, za které mnohý, až nastane zase svatý pořádek, zle odskáče. A nebylo by divu, kdyby též Vincencovi tak se stalo. Nač tedy se svatbou chvátati? Dobře to starý Pavlovský hádal, věru, že cos takového kmitlo pod vyšívanou čapkou se zlatým třapcem páně Quodvultdeusovým.

Aurelie se také s tím rozhodnutím spokojila. Bavila se teď výtečně tím ruchem, jenž každého dne

něco nového přinesl, v němž by však svatba sebe slavnější se ztratila beze vší okázalosti, bez obecné pozornosti.

Ale jak jaro se rozehřívalo, tak vlny obecného hnutí bouřlivěji se zmítaly; černý mrak zahrozil vymoženým opravám, až horké dni svatodušní spálily květ mladičké svobody.

Na venkově však o tom ještě nevěděli. Vobornik, jenž si Havlíčkovy „Národní Noviny“ odbiral, zarazil se, když ho zamilované jeho čtení nedošlo a shluklým před jeho domkem sousedům, kterým obyčejně noviny předčítal, s vážnou tváří řekl:

„Přátelé, to se něco děje, a myslím —“

„Ani pražská pošta nedošla, pomyslete, ani psanička!“ tenounký hlas Konvalinkův vzadu se ozval.

To nestalo se zajisté, co stará pošta stála. Bartoň tak nad tím užasl, že zapomněl vymysliti si nějaký podobný případ.

Pak rázem roznesla se městem zlozvěstná zpráva, že studenti se biji v Praze s vojskem. Hned na to: „Praha hoří.“ „Je tam revoluce.“ A jiný zvěstoval: „Zradili národ! Chtějí nám vziti konstituci!“ S takovou také přiběhl Vincenc ku svému starému příteli.

„To je to!“ zvolal Vobornik, jehož zlé tušení teď zřejmě vysloveno. Oči mu pod zachmuřeným čelem zahořely a upřely se na skříni, kdež měl zavřenou „lásku křesťanskou“, několik dobrých pušek, na něž v týž okamžik i Vincenc se podíval.

XII.

Čtyři dni již to rozčilení, děsný hluk, neskonalý zmatek a přes tu chvíli rachot pušek a houkání děl! — Dnes konečně ta děsná hudba utichla. Smluven mír mezi lidem a vojskem. Na tu zvěst Praha si

oddychla. — Stará paní Všeborová poprvé dnes opět ulehla do alkovny, aby sobě sedřimla. Byl už jí vzácným ten odpolední spánek.

Růženka zůstala v předním pokoji. Práce, do které se dala, ji nešla. Srdce jí nedalo. Byla v nejistotě, ano i teď, kdy to děsné hřímání umlklo, strach ji neopustil. Vstala, začala to i ono, zalila své milé karafiáty, ale nikde neměla stání. Vyšla pak na pavlač. Na dvoře bylo jako by vymřelo. Vrátila se. Sotva že zas usedla, ozvaly se venku kroky. Na ten zvuk vyskočila jako srna, vyběhla a v předsíni rozevřela se proti ní náruč mladého muže. Byl opálený, ale jak mužný, jak hezký! Jak mu ta legionářská čapka na hojných pěkných vlasech roztomile seděla, jak mu lesknoucí se šavle i ten bílý obvazek na raněné levé ruce slušely! Nic mu nevadil v objímání. Vroucně, prudce přivinul k prsům svým radostí zardělvší se dívku a políbil ji v rozmilé, sladké rty. Teď už smí, teď mu klerika ani kollare nebrání! Teď už konec duševním bojům a trapné resignaci!

Matušovský již dávno svou sestřenku miloval. Nejprve ani sobě toho nechtěl přiznati, a pak, když už musil, tajil a přemáhal se. Boj ten a sebezapírání staly se trapnějšími, mukyplnějšími, když onoho dne, kdy Růženka strojila se na besedu, poznal, že i ona jej miluje.

Koncem letošní zimy matka mu zemřela. Mocné hnutí obecné, události prvního jara předsevzetí jeho urychlily.

Olivový ten duch nemohl hleděti z těsných zdí seminářských na to, co před ním se dálo, proč tak horoval! Vystoupil. Prve nežli se mohl jak náleží porozhlednouti, po tom, jak by svou existenci náležitě pojistil, aby mohl Růženku ku svému krbu zavésti, nadešli dnové bouřliví a boje. Z té duše všeho se

súčastnil; i pušky se chopil, domnivaje se, že neblahý ten boj pouliční je na obhájení mladé svobody. Pro ni i krev prolil.

Teď vesele vstoupil do komnaty se svou nevěstou.

„Všecko je dobře. Čestný mír smluven a naši poslové přinesli ode dvora z Inšpruku patenty nám příznivé," radostně oznamoval.

„Tedy konec všem bojům."

„Konec, a teď nastane mně ten nejmilejší, abych si tebe vybojoval!"

Ach, bylo to krásné odpoledne! Jak ubíhalo jim mile, když spolu, když pak s probudivši se babičkou seděli! Ani se nenadáli, a již den se nachyloval. Nechť, po noci bude jiný, rovněž tak klidný, milý. Ten i všichni nástupcové jeho určeny jsou jejich naději, jejich blahu.

Vavřinec sedě vedle Růženky držel její ručku ve svých. Teď sebou trhl. Naslouchal, a zas! Kvapně vstal; Růženka zbledla. „Slyš! to byla rána dělová a teď druhá, třetí." Již počalo jich několik strašlivou práci, a děsné houkání jejich zaléhá až sem do tichého bytu, ničí klidnou radost a boří naději. Matušovský zamířil ku dveřím. Růženka ho rázem křečovitě objala.

„Já tě už nepustím!" vykřikla plna úzkosti.

Strašlivý rachot neumlkal.

„Půjdu se jen podívat." Vavřinec vyšel ven a za chvilku, jež mladé dívce byla věčnou, se vrátil.

„Růženko, babičko," začal mírně, „nelekejte se. Nevím, co je, a jak se mohlo státi, ale Windischgrätz z Hradčan začal stříleti do města." Mladý muž chápal se čapky a šavle. Marné bylo domlouvání stará paní, marné zdržování chvějící se Růženky.

„Čekejte na mne, prosím vás; přijdu vám povědět, třeba v noci.“

Odešel. V pokoji se tmělo. Smutným tichem ozýval se Růženčin pláč a těšivá slova její babičky. Venku na ulici nastal zmatený hluk, jenž až do nádvoří vnikal. Paní Všeborová vyšla na pavlač. Nelic ji podesilo. Rudá. děsná záplava je pokryla. Děla neumlkala; nad dunivý jejich hlas vynikal pronikavý křik různých hlasů:

„Bombarduji Staré město! Staroměstské mlýny hoří. A vodárna také!“ —

Ach, bylo to strašlivé zakončení tak krásného dne. —

U Všeborů čekali dlouho do noci. Růženka bdíc v úzkosti a strachu, dočkala se jitra; Vavřince se však nedočkala.

* * *

Na „staré poště“ již všichni spali. V oknech ani světla, jen tam v okně „na pokojícku“ kmitá se zardělá zář. Byla teplá, červnová noc. Před průčelím staré pošty stanul teď pozdní chodec. Přišel zvolna, namáhavě. patrně velice zemdlený. Rozhlížel se nejprve tichým, spícím náměstím; nikde ani človíčka. Cizinec jako by váhal. Chvíli hleděl na císařského orla nade vraty křídla svá rozpínajícího, jako by chtěl přečísti nápis na pruhu pod jeho drápy. Nebylo však možná. Již se cizinec rozhodl. Rozhlednuv se ještě jednou, chopil se železného kladiva na řetízku visícího a zabušil na vrata. Za chvíli přišel zrzavý Matýsek všecek rozespalý. Klel a huboval, domnívaje se, že přeslechl troubu a že to nějaký ryt nebo zvláštní pošta. Ach, to takový zbědovaný cizinec! Chvíli s ním vyjednával, odbýval ho, až konečně

povolil a šel pro pana poštmistra, čehož neznámý tak usilovně žádal. Mladý Pavlovský za chvíli vešel, promluvil několik slov s cizincem, a již ho vítal a zval dále.

Vrata se zavřela a nastalo zase ticho.

To všecko pozoroval ponocný stojící pod klenutím protější podsíně tou dobou černým stínem zahalené. Chvíli ještě čekal. Myslil, že se vrata zas otevrou, že vystrčí vůz, v němž odvezou pozdního hostě. Nic se však na poště nehnulo, jen nahoře na pokojíčku mrkalo světlo dlouho, dlouho do noci.

Pozdě odpoledne druhého dne ponocný jda náhodou kolem pošty zahledl v průjezdě Matýska. I vzpomněl si, že by se mohl pozeptat na toho cizince, kdo byl a kdy odjel.

„Neodjel, ale odešel časně ráno, ještě jsme všichni spali. Pan Vincenc to povídal tetce, slyšel jsem to. Ale teď si najednou vzpomněl, že sám zítra odjede, a samý večer mám mazat lehkou bryčku."

Matýsek broukaje odešel pod kolnu. Ponocný zamířil domů. Když pak za chvíli dal se do večeře, zapomněl na cizince i na poštu. Jiný však mu včerejší noc připamatoval. Už bylo tma, když ho najednou zavolali na úřad, a jali se ho přísně o včerejší noci vyslýchati. Pověděl bez nucení všecko, co věděl, a po té ho pustili.

Na staré poště zavřel Matýsek vrata, shasil visutou lampu v průjezdě a ulehl. Ani nevěděl, že mají neobyčejného hosta v neobyčejném místě. Byl to Vobornik, u něhož dnes mladý Pavlovský byl dvakráte návštěvou. Starý „Láska" na cestu ustrojen stál v komíně, kdež Bartoň dva mladé koně strojil. Lehká bryčka stála na dvoře, ale vojí ne do čela, nýbrž k zadním přivřeným vratům vedoucím do ulice a ne do náměstí.

Bylo již hezky pozdě, když na pavlači nade dvorem zjevil se mladý Pavlovský a rozhlednuv se zatleskal. V otevřené komírně to zaslechli.

„Tedy s Pánem Bohem, Bartoni! Zapřáhejte!“

V ten okamžik vyběhl z čeledníku rozespalý Matýsek, aby otevřel, neboť na vrata někdo zabušil. Ptal se, ale jak ten hlas uslyšel, ihned z ospalosti i mrzutosti se probral a chvatně klíč otočil. Vincenc skřípot vrat a hlasy zaslechl. Zarazil se, naslouchal, pak spěchal dolů. Sotva že několik schodů sestoupil, zasvitla tmou proti němu zář malé svítilny. Nesl ji městský policajt; za ním šli dva páni od úřadu, a v helmicích dva četnici s nasazenými bodáky.

Hned poznal, že tu zrada; ani mu nemusili ohlašovati, že jdou se přesvědčit, je-li tu ten nebezpečný rebellant, jenž účastnil se horlivě „daleko široko rozvětveného spiknutí“, jak na jisto bylo udáno.

Nahoře „na pokojíčku“, nyní dobře zamčeném, přecházel Matušovský. Jak Praha se vzdala, nastalo obecné stihání a zatýkání těch, kteří se boje účastnili i neúčastnili. Mladému muži nebylo dalšího bezpečného pobytu. Na útěku velmi nebezpečném setkal se s mladým mužem taktéž prchajícím, jenž pocházel z krajiny, ze které byl také Pavlovský. K tomu Matušovský mířil, přesvědčen jsa o jeho vlastenectví a velkodušnosti, a druhu svému nezatajil, kam jde. Minulé noci se rozešli, poněvadž druh se dal do sousedního města. Matušovský šťastně dostal se na starou poštu, kdež byl přijat, jak očekával. Vincenc ho zavřel na pokojíčku a dovedl čeleď oklamati tak, že nikdo netušil, koho pošta hostí. Matušovský nemohl ve dne dále hlavně proto také, že byl chůzí, nevyspáním a hladem velmi seslaben. Dnes v noci zaveze ho „Láska“ s Bartoněm z města přes hranice a bude bezpečen. Vincenc opatřil ho vším, čeho mu

na další cestu bylo třeba. Velkodušný mladík! Tak přijal, tak ujímá se svého šťastnějšího soka! — O Praze za dne spolu mluvili, však málo jen o těch, na které oba zajisté nejvíce myslili. Vincenc se jen ptal na zdraví paní Všeborové, a ví-li Růženka, kam on, Vavřinec, prchl.

„Neví nic. Oznám jí, můžeš-li, prosím tebe —“

„Ano, byl bych to sám učinil —“

Teď na útěk jsa připraven a jen na pokynutí čekaje, vzpomínal Matušovský na Růženku.

„Jak bude dál? Proč osud tomu chtěl, aby mne milovala, proč nenaklonila se jemu, jenž ji tak miluje, jenž by ji oblažil, opatřil?“ Myslil na Pavlovského. „Ubohá, drahá dívka, jak asi teď —“

V tom se zastavil. Venku přede dveřmi se ozval hluk.

„Otevřete dvéře, ve jménu zákona!“ poroučel přísný hlas.

„Zrada!“ pomyslil Matušovský. Vzpomněl ihned na svého druha z útěku, jenž buď sám ho udal, nebo byv chycen, vyznal i na něho. Ó, co to učinil, že mu důvěřoval!

„Nikdo tam není, pánové!“ ozval se Vincencův rozhodný hlas.

„Chytí-li mne tu, odnesu to nejenom já, ale i Pavlovský. Nesmí mne tu zastati!“ bleskorychle pomyslil Vavřinec a chopiv se uzlu, učinil to, co mu Vincenc za dne pro všechen případ pověděl. Otevřel rychle železná dvířka, pak je za sebou zavřel. Z venku dorážel za ním hluk; šel zrovna před se, tápaje ve tmavé chodbě, jež nyní se zahnula — teď klopýtl přes tři schůdky — a stál na pavlači. Viděl na dvoře vůz, koně Nerozmýšlel se a skočil dolů. Dopadl na hnůj. A již ho někdo zvedl. Byl to Voborník.

Zatím bylo nahoře před pokojíčkem Boží dopuštění. Četník urputně žádal vstup. Vincenc pak stoje přede dveřmi rozhodně tomu bránil. Snažné domluvy úředních pánů i prosby tetiny, jež byla ustrašená přikvapila, nic nezmohly. Již ho chopil četník za rameno a chtěl ho odstrčiti. Vincenc pro všechno chtěje Matušovskému zjednati času, aby mohl ze staveni a pryč, ani tu ještě nepolevil, nýbrž odstrčil rámě rozzuřeného četníka. V tom v záři malé lucerničky zableskło se a již zarděl se proud krve, jenž z prsou obětovného mladika prudce vytryskl.

Vincenc vykřiknuv zavrávoral, padl do dveří a sklesl krvi valící se zbrocen na práh pokojíčku, kterého tak srdnatě hájil.

Srdcelomný výkřik tety Vorlíkové zavzněl temnou chodbou, dál až do světnice, kde ležel starý poštmistr. Stařec, jejž hluk prve beztoho probudil, trna poslouchal, co se děje, a chtěl vyskočiti. Nohy však byly bez vlády a jen křikem a voláním dával svou úzkost na jevo.

* * *

Ráno rozletla se novina městem hrozná, k neuvěření, že pana Vincence v noci četník zabil. Nezabil, ale na smrt poranil. O tom, jak to ve městě působilo, netřeba povidati; jak na poště, jak bylo tetě Tini a starému pánu, to nemožná. Ubohá teta! Teď aby dvěma sloužila, na dva dohlížela, o dva se strachovala. Ve městě na tu násilnost toužili, zvláště když se ukázalo, že nikoho na pokojíčku nenašli, ba ani té nejmenší stopy. Ovšem tu tam jako plamínek proskočila zpráva, že tomu uprchlikovi podařilo se zadem uniknouti.

Mnozí tomu však nevěřili a kroutili povážlivě hlavou:

„To je znamení doby! To je divná konstituce!“

Těžce raněný, když se druhého dne trochu probral, žádal pátera Staroveského, jenž za chvíli se dostavil. Vincenc mu zašeptal namáhavým hlasem:

„Pište, prosím, paní Všeborové, že Matušovský zachráněn. Ostatní vám Vobornik poví. Pozdravujte ji a Růženku.“

Druhého dne přišel Vobornik veda starou Máří. Zaslechnuvši, co se stalo, nepolevila, až ji sem zavedl. Třásla se, sotva se vlekouc a sklesla u lože Vincencova. Stěží promluvila. „Já ho přečkám!“ ta slova nejbolestněji a nejjasněji zavzněla. Slzy řinuly se ji přes vráskovité tváře. Vobornik byl bled a přemáhal se, aby se nedal také do pláče. Tiše, pohnutým hlasem oznamoval, že Matušovský unikl všemu nebezpečenství, jak Vincencovi vroucně děkuje, netuše ovšem, co jeho útěk stál. Vincenc klidně poslouchal. Tvář jeho, na smrt bledá, jevila mír. Byl spokojen. Když starý přítel chtěl odejíti, aby nemocného neunavoval, pokynul mu tento slabounce hlavou. Kalné teď jeho oči naposled upřely se na poctivou tvář Vobornikovu. Hleděl naň chvíli, pak zašeptal:

„Bylo tak dobře?“

„Láska“ nemohl promluviti. Pokynul jen hlavou a nachýlil se k němu. Slzy hrnuly se mu přes líce na pokrývku, halící smrtelnou ránu Vincencovu.

Pan Quodvult, jak ráno tu děsnou novinu zaslechl, zašel si hned na úřad, a vracel se celkem spokojen. Dobře bylo, že svatbu odložili. Tušil vždy nějak divné konce. Aurelii prvního okamžiku svatební šaty a zmařená svatba v hlavě se kmitly. Pak se dala do pláče pro ženicha.

K večeru druhého dne Vincenc skonal. Páter Staroveský téhož dne, jak ho byl nebožtík požádal, napsal psaničko do Prahy; teď po pohřbu druhé. Dříve nemohl, nebo teta Tini neměla nikoho, kdož by se jí v té těžké chvíli ujal a jí přispěl.

* * *

Ostatní lze stručně povědĕti.

Starý poštmistr dlouho vnuka svého nepřečkal. Umřel dříve, prve nežli vyšlo na jevo, že mu nemožná starou poštu udržeti. Tak vynesli ho ještě z ní se vší slávou a počestností, jakáž mu příslušela. Tetě Vorlíkové zbylo tolik, že mohla sice skrovně, ale slušně žíti.

Aurelie se ještě několikráte „šťastně, jako nikdy dosud" zamilovala; nicméně vždycky zase poznala, že nenašla toho pravého, že se klamala. Až pak, ovšem po letech, když již nebyla nejhezčí ve městě, odvedl ji k oltáři obstárlý setník, jemuž vlasy již silně prořídly. To byl snad ten pravý.

Matušovský, když bouře ulehla, do Prahy se navrátil a podařilo se mu po čase založiti sobě domácnost. Teď již je starým, ale pořád výborným vlastencem, jenž nejednu platnou službu národu svému vykonal. Jemu také vychoval svou zdárnou rodinu, takovou, jak si ji Vobornik myslíval. Ovšem velikou zásluhu měla také ženuška Vavřincova, Růženka, jež pomáhala svému muži a konala povinnost vlastenecké matky zrovna tak, jak si to Vobornik myslíval. Vincenc nadarmo se neobětoval.

A Vobornik? Nějaký čas byl v inkvisici, poněvadž prý onomu rebellantu z pošty prchnuvšímu pomáhal. Ale nic se mu nedokázalo. Brzo po té osaměl úplně. Za rok, co starý pantatínek na pravdu Boží

odešel, vyhořela neopatrností stará pošta. Jak vykřikli: „Pošta hoří!“ vytrhla se Máři ze své obvyklé dřímoty, a zaslechnuvši ten hlas a spatřivši krvavou zář sklesla s lavice na zemi, a více ji nevzbudili. Se starou poštou zašlo kus starého světa. Bez ní tu Máři nemohla zůstati.

A tak Vobornik osaměl. Spravoval, prodával dále „lásku křesťanskou“, stavěl budky zas i kluky střihal, ale pravé veselosti dodělati se již nemohl. Byl vážnější, rád v samotu zalézal. Na Vincence nemohl zapomenouti, jakož i Matušovských na něho s láskou a vroucí vděčností vzpomínali. Vobornika tísnila také, jako všechny, těžká Bachova doba, tísnil ho ten zlý četníkův čas. Na mysli však neklesal; nebál se, ale pracoval proti útisku — pérem. Ne svým vlastním, ale břitkým pérem svého miláčka Havlíčka, jehož spisy horlivě čítal, pilně opisoval a ještě pilněji tajně rozšiřoval.